

**UNIVERSITATEA DE STUDII EUROPENE DIN MOLDOVA
FACULTATEA DE ȘTIINȚE ECONOMICE**

MONEDĂ ȘI CREDIT

suport de curs

**recomandat de titularii de curs
Lupu Constantin, dr. lector
Mantaluță Aliona, lector, drd**

Aprobat de Comisia de calitate a facultății de Științe economice USEM
pr. verbal nr.3 din 25 mai 2015

CHIȘINĂU 2015

Cuprins

CAPITOLUL I. MONEDA.....	5
Tema 1. Banii și rolul lor în economie.....	5
1.1. Bani și monedă	5
1.2. Funcțiile banilor	6
1.3. Clasificarea semnelor monetare	7
Tema 2. Moneda- formele și caracteristica	8
2.1. Moneda	8
2.2. Formele istorice ale monedei	8
2.3. Caracteristicile monedei	9
2.4. Diferențele dintre conceptul de “bani“ și cel de “monedă“	9
2.5. Piața monetară	10
Tema 3. Teoriile monetare	13
3.1. Teorii ale monedei	13
3.2. Nașterea și evoluția teoriilor monetare	13
3.3. Teoria monetară keynesistă	14
CAPITOLUL II. SISTEMUL MONETAR	16
Tema 4. Organizarea monetară	16
4.1. Sisteme monetare naționale	16
4.2. Clasificarea sistemelor monetare	16
4.3. Reglementarea emisiunii de monedă	17
4.4 Convertibilitatea monetară și cursul de schimb	18
Tema 5. Evoluții ale sistemelor monetare internaționale	19
5.1. Momente importante în evoluția Sistemului monetar național al României	19
5.2 Sistemul monetar internațional	22
5.3. Instituțiile Sistemului Monetar Internațional	24
Tema 6. Sistemul monetar european	25
6.1 Sistemul Monetar European: etape premergătoare	25
6.2 Crearea și funcționarea Sistemului Monetar European	25
6.3 Integrarea monetară europeană	26
6.4. Moneda EURO. Avantaje și inconveniente	27
Tema 7. Circulația monetară, masa monetară și agregatele monetare	30
7.1. Circulația monedei	30
7.2. Masa monetară și agregatele monetare	31
7.3. Indicatori și agregate monetare	32
7.4. Contrapartidele masei monetare	33
Tema 8. Sistemul monetar al Republicii Moldova	34
8.1. Sistemul monetar național. Evoluție	34
8.2. Relația Republicii Moldova cu Fondul Monetar Internațional (FMI)	34
8.3. Agregatele monetare în Republica Moldova	36
CAPITOLUL III. CREDITUL	38

Tema 9. Creditul	38
9.1. Creditul. Trăsături caracteristice	38
9.2. Funcțiile creditului	39
9.3. Formele creditului	39
Tema 10. Dobânda și rata dobânzii	40
10.1. Elementele definiției ale dobânzii	40
10.2. Factorii care determină nivelul dobânzii	40
10.3. Rata dobânzii și determinarea acesteia	41
CAPITOLUL IV SISTEMUL DE PLĂȚI	43
Tema 11. Sistemul de plăți și riscurile asociate	43
11.1. Conceptul și conținutul sistemului de plăți	43
11.2. Instrumentele de plată	43
11.3. Modalitățile de plată	44
Tema 12. Instrumente de plată utilizate în Republica Moldova	45
12.3. Circuitele de plăți	46
12.4. Riscurile în sistemele de plăți	47
CAPITOLUL V. BĂNCILE	48
Tema 13 Instituția bancară	48
13.1. Instituția “Bancă”	48
13.2. Definiție și clasificări	49
13.4. Băncile comerciale	52
13.5. Lichiditatea bancară	52
Tema 14. Riscurile și prudența bancară	53
14.1. Tipologia riscurilor bancare	53
14.2. Control și norme prudențiale bancare	55
14.3. Reglementările prudențiale și strategiile bancare	56
14.4. Performanțele bancare și indicatori de exprimare	57
CAPITOLUL VI ECHILIBRUL MONETAR ȘI INFLAȚIA	58
Tema 15. Echilibrul monetar și inflația	58
15.1. Caracteristicile cererii și ofertei de monedă	58
15.2. Schema realizării echilibrului monetar	59
15.3. Inflația – formă a dezechilibrului monetar	60
15.4. Dezinflația, deflația și politicile antiinflaționiste	61
Tema 16. Teorii inflaționiste	62
16.1. Teoriile pre-adamiste	62
Bibliografie	64

INTRODUCERE

Disciplina universitară „Monedă și credit” constituie un ansamblu coerent de cunoștințe despre evoluția banilor și relațiilor creditor-bancare la etapa actuală. Cursul ocupă un rol important în cunoașterea și perceperea realității studiate a noilor concepții teoretice și metodologice, a legităților obiective și a diferitor probleme de ordin monetar și bancar, precum și în practica internațională în domeniu.

Cursul „Monedă și credit” contribuie la cunoașterea și înțelegerea vieții economice din abordare monetară și a relațiilor de credit. Obiectivul acestui curs este familiarizarea studentului cu pluralismul teoriilor monetare și creditare. El este destinat studenților cu profil economic, precum și tuturor celor ce sunt interesați de problemele complexe și dinamice ale relațiilor de credit, nivelul de dezvoltare al sistemului monetar și teoria circulației monetare. Obiectivele disciplinei sunt:

La nivelul de cunoaștere / comprehensiune:

- să definească obiectul de studiu al disciplinei;
- să identifice conceptele și categoriile cursului;
- să evidențieze problemele operațional–aplicative ale domeniului financiar bancar;
- să descrie sistemele monetare internaționale;
- să distingă sistemele monetare naționale, unitățile, etaloanele monetare;
- să determine mecanismul formării și funcționării sistemului bancar;
- să examineze tendințele actuale în dezvoltarea sistemelor financiar-bancare.

La nivel de aplicare:

- să stabilească locul relațiilor financiar-bancare în sistemul economic;
- să explice fenomenele monedei și creditului;
- să determine modalitățile, principiile și mecanismele sistemelor financiar-bancare;
- să argumenteze tipologizarea sistemelor de prețuri și tarife;
- să compare trăsăturile caracteristice și criteriile eficacității funcționării finanțelor;
- să aplice metode eficiente în cercetarea relațiilor valutare-financiare internaționale.

La nivel de integrare:

- să aprecieze importanța relațiilor financiar-bancare în economia de piață;
- să determine relația dintre finanțe și sistemul bancar;
- să estimeze sistemul pieței de capital și operațiunile de bursă;
- să evalueze procedeele empirice ale analizei fiscale;
- să proiecteze trăsăturile pieței de asigurări și reasigurări;
- să elaboreze referate, comunicări, teze și alte proiecte de cercetare științifică;
- să propună sugestii și soluții referitoare la mecanismul eficienței și finanțării investițiilor.

CAPITOLUL I. MONEDA

Obiectivele de referință

- să analizeze trăsăturile definiției ale conceptului de monedă;
- să descrie formarea și dezvoltarea monedei ca instrument unic al tranzacțiilor;
- să determine clasificarea semnelor monetare și formele monetare
- să determine Funcțiile monedei;
- să relateze despre circulația;
- să examineze masa monetară și agregatele monetare;
- să analizeze factorii ce determină masa monetară și multiplicatorul monetar.
- să examineze componentele sistemului monetar național;
- să determine etapele apariției sistemului monetar internațional;
- să descrie principiile stabilirii puterii de cumpărare a monedei și a convertibilității monedei;

Bibliografie

1. Basno C., Moneda și credit. Vol.I-III. București, 1991
2. Bran P., Mecanismul monetar, Editura Știința. Chișinău, 1991
3. Dardac N., Vasilescu E., Moneda și credit. Vol.I. București, 1992
4. Maria Bodnar, Finanțe-moneda. București, 1995
5. Vasilescu E., Monedă și credit. Vol. I, ASE București, 1991
6. Антонов Н.Г., Пессель М.А., Денежное обращение, кредит и банки. М., 1995
7. Булгака К.А., Валейко В.П., Петрушина П.А., Банки и рынок (книга 1). Кишинев, 1994

Tema 1. Bani și rolul lor în economie

1.1. Bani și monedă

Banii sunt definiți astfel¹: Denumire generică pentru toate felurile de monede și de semne de valoare. Banii reprezintă un instrument social, o formă particulară imediat mobilizabilă a avuției sociale, o întruchipare transmisibilă și omnivalentă a puterii de cumpărare, care conferă deținătorului dreptul asupra unei părți din produsul social al țării emitente. Masa bănească în circulație condiționează cererea globală în economie. "Semnul monetar este o creanță transmisibilă, emisă arbitrar și artificial, a cărei funcție esențială este aceea de a putea fi schimbată *direct* pe o anumită cantitate de bunuri și servicii până în momentul când este distrusă" (J. Riboud). "Money is power" – banii sunt putere. Ei "au însușirea de a putea cumpăra orice. Universalitatea acestei însușiri este puterea absolută a esenței lor. Banii apar deci ca fiind atotputernici" (K. Marx). De aici fetișismul care confundă avuția cu banii. Această idee mercantilistă a lăsat urme adânci până azi în expresii ca: "puterea bogaților", "dominația banilor", "suveranitatea dolarului" etc. (S. De Brunhoff).

Evoluția banilor . Evoluția banilor, de la concret la abstract, demonstrează valabilitatea celor două caracteristici pe care le au, calitatea de marfă și de creanță.

Banii se află la dispoziția lumii occidentale de cel puțin 27 de secole. Originea banilor se află în schimbul care la început s-a desfășurat ca troc. Trocul îngreua însă schimburile și, treptat, oamenii au căutat un etalon mai general care să le înlesnească (scoici, piei, sarea, blănuri, bucăți de metal etc.).

¹ COSTIN C. KIRIȚESCU, *Moneda. Mică enciclopedie*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982

Spărgând trocul, moneda materială a cunoscut mai multe faze succesive:

- **moneda – marfă**: se alegeau mărfurile care aveau calități adecvate (conservare, divizibilitate, încredere, valoarea de întrebuințare), ca de exemplu: scoici, vite, piei, blănuri, sarea, ceaiul;

- **moneda metalică**: prin calitățile lor (frumusețe, raritate, divizibilitate, inalterabilitate) metalele prețioase (aur, argint) au fost folosite de omenire timp de 26 de secole ca metal monetar;

- **moneda – semn** care a cunoscut următoarele forme:

- **biletul sau bancnota (moneda fiduciară)**. La origine, un simplu certificat de depozit de monedă metalică la o bancă, biletul (bancnota) s-a transforma într-o veritabilă monedă fiduciară, emițându-se bilete de o valoare mult mai mare decât aceea conservată de metal, având la bază încrederea că nu toți deținătorii de bilete vor solicita, în același timp, conversia acestora în metalul din depozitele bancare;

- **contul (moneda scripturală)**. Depozitarea biletelor la bancă a condus la utilizarea acestor depozite pentru a se efectua reglementarea datoriei prin virament (transfer între conturi). Ea este creată de bănci, alimentarea conturilor făcându-se prin acordarea de credite bancare.

În prezent are loc emisiunea de monedă în context internațional de către FMI (sub denumirea de DST).

- **cărțile electronice de plată și de credit (moneda electronică)** care permit stocarea unei puteri de cumpărare într-o cartelă magnetică.

1. 2. Funcțiile banilor

Cele mai importante funcții ale banilor sunt:

a) *banii – instrument unic al tranzacțiilor (intermediar al schimburilor, mijloc de schimb)*.

Într-o economie de schimb, banii sunt instrumentul unic al tranzacțiilor, ei servind drept contrapartidă între oferta și cererea tuturor bunurilor și serviciilor, pe toate piețele;

b) *banii – etalon al valorii*. Moneda măsoară valoarea tuturor bunurilor și serviciilor tranzacționate. Întrucât valoarea bunurilor comercializate se exprimă totdeauna prin bani, aceștia se interpun între ele, permițând compararea lor, banii fiind un numitor comun între bunuri eterogene;

c) *banii – rezervă a valorii (mijloc de teaurizare)*. În economia monetară, agentul poate disocia schimbul în două operații diferite, care intervin în două momente de timp diferite. Între două tranzacții, banii servesc ca rezervă a puterii de cumpărare, fiind instrument de teaurizare, un instrument permanent de rezervă a valorii. Ei constituie cel mai bun instrument de conservare a bogățiilor pe termen scurt, calitate care face din ei un activ fără riscuri. Conform unei expresii celebre, banii reprezintă o legătură între prezent și viitor;

d) *banii – unitate de cont*. Toate bunurile și serviciile din economie sunt evaluate din punct de vedere monetar prin prețuri, ceea ce face posibilă realizarea de înregistrări contabile și efectuarea de analize financiare. Îndeplinind această funcție, banii permit realizarea de comparații în timp și cuantificarea valorii adăugate în cadrul activității economice.

e) *banii – standard al plăților amânate*. Prin această funcție rolul banilor în exprimarea valorii contractelor pe termen lung, respectiv, stabilirea în momentul actual a unei sume ce urmează a fi încasată sau plătită la o dată viitoare.

1.3. Clasificarea semnelor monetare

Semnele monetare se clasifică în funcție de anumite criterii:

Un prim criteriu este forma de existență a monedei, în funcție de care avem *moneda materială* (moneda metalică și moneda de hârtie) și *moneda de cont* (scripturală).

O altă clasificare a semnelor monetare o putem face având drept criteriu *emitentul*. În funcție de acest criteriu, putem grupa moneda în:

- *moneda creată de agenții economici*: a funcționat în cadrul sistemelor monetare bazate pe etalonul aur-monedă pe baza unui mecanism simplu. Agenții economici se prezentau la monetărie cu lingouri de aur și primeau în contrapartidă echivalentul lor în aur-monedă;
- *moneda creată de tezaur*: vizează îndeosebi moneda divizionară, fără a exclude însă rolul pe care îl exercită statul în economia modernă, atât în ce privește creația monetară de ansamblu, cât și în domeniul politicilor monetare;
- *moneda creată de bănci*: relevă rolul decisiv pe care îl au băncile în creația monetară, pe de o parte, prin emiterea biletelor de bancă (de către banca centrală) și, pe de altă parte, prin crearea monedei de cont sau scripturală (de către băncile comerciale).

Un alt criteriu este *valoarea intrinsecă*, în funcție de care moneda cunoaște două forme: *moneda cu valoare integrală* și *moneda-semn*. Moneda cu valoare integrală este moneda care conține o cantitate de metal prețios egală cu cantitatea de metal prețios ce i se atribuie prin valoarea nominală. *Moneda-semn* este reprezentată de monedele sau de alte alcătuirii de hârtie pe care sunt imprimate valori exprimate printr-un anumit număr de unități monetare. Acestea sunt valori fiduciare, acceptate și utilizate prin încrederea reciprocă, atribuindu-li-se o anumită putere de cumpărare.

În sfârșit, o ultimă clasificare pe care o luăm în considerare are în vedere capacitatea liberatorie (stabilită juridic) a monedei, caz în care avem: *monedă legală*, cu capacitate liberatorie sau circulatorie nelimitată, recunoscută prin lege, atribuită monedei naționale; *moneda fracționară*, cu capacitate liberatorie limitată, atribuită monedei de argint (când circula paralel cu moneda de aur în cadrul monometalismului aur) și monedei divizionare; *moneda facultativă*, care este, de regulă, o monedă străină.

Clasificarea monetară

a) după circulația efectivă

- monedă manuală
- de metal
- de hârtie
- monedă scripturală

b) după unitatea emitentă

- creată de agenți economici
- creată de guvern
- creată de bănci
- bilete de bancă
- monedă scripturală

c) după valoarea intrinsecă

- monedă cu valoare integrală
- monedă-semn

d) după obligația ce și-o asumă unitatea emitentă

- monedă convertibilă
- monedă neconvertibilă

e) după capacitatea liberatorie

- monedă legală
- monedă facultativă
- monedă fracționară

Tema 2. Moneda - formele și caracteristica

2.1. Moneda

Moneda este înțeleasă astfel²: Piesă de metal – aur, argint, cupru etc. – care se prezintă în general sub formă de disc plat și servește ca mijloc de circulație, de plată, și eventual – atunci când merită – de teaurizare. Spre deosebire de bani, moneda nu este un termen generic, ci se referă la un anumit fel de bani și anume la piesele de metal cu valoare proprie deplină sau inferioară valorii nominale.

Sunt de reținut următoarele definiții ale monedei:

Moneda: dreptul de a cumpăra un bun vândut pe piața unei țări sau o altă monedă. Ea este concomitent un mijloc de schimb, o unitate de măsură a valorilor și când se poate să nu-l utilizezi, un instrument de rezervă a valorilor. Ea poate lua diferite forme.
Moneda de cont: moneda care nu circulă și nu are veritabilitate concretă dar care servește în mod simplu la contabilizarea anumitor valori sau la măsurarea valorilor exprimate în unități diferite. Poate deveni un “etalon monetar” atunci când această unitate de cont servește la a compara monede din diferite țări. L'ECU european este o monedă de cont.
Moneda hârtie: bilet de bancă. Altădată atunci când majoritatea biletelor de bancă erau convertibile în aur, se vorbea de “hârtie monedă” atunci când un bilet nu mai era convertibil.
Moneda electronică: ar trebui să fie noul nume al monedei scripturale dar este abuziv utilizat pentru a desemna cartelele de plată sau de credit care nu sunt decât instrumente de transfer al monedei scripturale.
Moneda fiduciară: era altădată utilizată pentru biletele de bancă convertibile în aur. Aurul a plecat dar încrederea a rămas. Utilizată ca echivalent al biletelor de bancă.
Moneda divizionară: piesele de monedă.
Moneda manuală: regroupează biletele de bancă și piesele de monedă.
Moneda scripturală: monedă creată printr-un joc de scriitură în cartea de cont a unei bănci. Are din ce în ce mai mult o formă electronică. Nu trebuie confundată cu cecul care nu este decât un instrument de transfer al monedei scripturale.
Moneda marfă: moneda care ia aspectul unui produs vandabil: aur, argint, grâu...
Moneda metalică: moneda marfă care ia formele pieselor de aur sau argint al căror titlu este garantat de stat.
Moneda de rezervă: moneda convertibilă în aur pe care băncile centrale le păstrează în rezervele lor. Altădată în mod esențial dolarul și lira sterlină.

Sursa: Albertini, J.-M. – *Les rouages de l'economie nationale*, ediția 35, Les editions ouvrieres, Paris, 1988, p. 172.

2.2. Formele istorice ale monedei

Abordarea monedei în evoluția sa istorică evidențiază **tendința de dematerializare a monedei**, metamorfoza acesteia, de la moneda metalică până la cărțile de credit și moneda electronică.

Moneda materială a cunoscut, în evoluția sa, mai multe faze succesive:

▪ **moneda – marfă:** inițial, pentru efectuarea plăților sau reglarea schimburilor, a fost utilizat un bun material, o marfă aleasă din multe altele, având calități adecvate (conservare, divizibilitate, încredere, valoarea de întrebuințare);

² COSTIN C. KIRIȚESCU, *Op. Cit.*, p. 212 și urm.

▪ **moneda metalică**: prin calitățile lor (frumusețe, divizibilitate, raritate, inalterabilitate), metalele prețioase au fost universal acceptate și ușor conservate.

▪ **biletul sau bancnota (moneda fiduciară)**. La origine, un simplu certificat de depozit de monedă metalică la o bancă (suma biletelor neputând depăși pe aceea a stocului de metal), biletul se transformă într-o veritabilă monedă fiduciară, emițându-se bilete într-o valoare mult mai mare decât aceea conservată de metal, având la bază încrederea că nu toți deținătorii de bilete vor solicita, în același timp, conversia acestora în metalul din depozitele bancare.

▪ **contul (moneda scripturală)**. Similar apariției “biletului”, depozitarea biletelor la bancă a condus la utilizarea acestor depozite pentru a se efectua reglementarea datoriei prin virament (transfer între conturi).

▪ **cartelele magnetice (moneda electronică)**. Inovația tehnologică, aceasta permite stocarea unei puteri de cumpărare într-o cartelă “plătită anterior”, cartelele eliberate de către bănci titularilor de conturi fiind utilizate pentru efectuarea plăților.

2.3. Caracteristicile monedei

Portabilitatea, divizibilitatea și recunoașterea cu ușurință reprezintă cele mai importante caracteristici ale monedei metalice. Dezvoltarea creditului face ca aceste trăsături să fie mai puțin importante, astăzi.

Acceptabilitatea reprezintă o caracteristică a monedei, indiferent de forma acesteia și de perioada de timp în care a circulat. Cu cât o monedă este mai acceptată, cu atât este mai căutată respectiv este universal dorită, întrucât în schimbul ei pot fi primite bunuri și prestate servicii.

Acceptabilitatea este baza lichidității. Lichiditatea este cea care face ca deținătorul de monedă să o utilizeze imediat, pentru procurarea de bunuri, fără a suporta costuri de transformare.

Stabilitatea

Pentru ca utilizarea monedei să fie satisfăcătoare, este necesar ca aceasta să fie caracterizată prin stabilitate.

Atunci când moneda este utilizată ca rezervă a valorii sau ca standard al plăților amânate, este important ca valoarea monedei să nu prezinte fluctuații semnificative.

Atributele legale ale monedei reprezintă caracteristici stabilite prin lege și se referă la:

- legalitatea monedei;
- etalonul monetar.

2.4. Diferențele dintre conceptul de “bani” și cel de “monedă”

În limbaj curent și în literatura de specialitate se utilizează atât termenul de “bani” cât și cel de “monedă”.

Termenul de **monedă**, folosit în special în limbajul poporului francez, englez, italian desemnează, potrivit definiției dată de dicționarul Larousse, **“o piesă de metal, emisă de autoritatea suverană, pentru a servi ca mijloc de schimb”**. Potrivit aceleiași definiții, termenul de monedă este de origine latină și provine de la numele zeiței Junon Moneta, în templul căreia romanii băteau monede.

În limbajul altor popoare: român, rus, german se utilizează cu aproximativ același sens, termenul “bani”. Potrivit dicționarului explicativ al limbii române, prin bani se înțelege “**echivalentul general al valorii mărfurilor; monedă de metal sau hârtie recunoscută ca mijloc de schimb și de plată**”. Etimologic, termenul de bani are proveniență necunoscută.

Din definiții rezultă că între cele două noțiuni există diferențe cantitative și calitative, astfel:

- noțiunea de **bani** este mai cuprinzătoare și mai veche decât cea de monedă, întrucât cuprinde toate mijloacele de schimb³;
- noțiunea de **monedă** este denumirea generică acordată pieselor metalice.

Din această abordare rezultă că noțiunea de monedă nu se identifică cu banii, aceasta reprezentând doar o parte a masei bănești.

La conturarea diferenței dintre **monedă** și **bani** contribuie și alte argumente:

- banii sunt o marfă, prin urmare sunt un bun economic, rezultat al unor legi obiective;
- moneda, în schimb, este un acord de voință dintre oameni, pe de-o parte, și presupune existența autorității emitente, care decide cu privire la forma monedei și a metalului din care este confecționată.

2.5. Piața monetară

Pe piața monetară națională se efectuează tranzacții monetare, în moneda națională, între rezidenții aceleiași țări. Piața monetară este piața pe care băncile se împrumută între ele, pe termen scurt. Apariția acestei piețe se datorează surplusului de încasări pe care le au unele bănci și surplusului de plăți pe care le au alte bănci. Prin urmare, piața monetară îndeplinește funcția de compensare a deficitului cu excedentul de lichiditate pe două căi: 1) prin creditul acordat între bănci; 2) prin cumpărarea de la diferite bănci a unor hârtii de valoare specifice pieței monetare, a căror scadență este relativ apropiată și care prezintă certitudine în ceea ce privește transformarea lor în bani lichizi, fără pierderi. O componentă a pieței monetare este **PIAȚA VALUTARĂ**, pe care se confruntă cererea și oferta pentru diferite valute, care sunt, atât pentru ofertant, cât și pentru solicitant, monede străine, schimbul dintre ele urmărind să depășească restricțiile care îngreunează circulația internațională a capitalului.

Cererea și oferta de monedă

Rolul important pe care îl joacă moneda în viața economică este evident nu numai pentru specialiști, în acest sens fiind necesar să se înțeleagă influența variațiilor monedei asupra activității economice, în scopul de a se putea utiliza mai eficace instrumentele politicii monetare pentru a acționa asupra evoluției sistemului economic. În această privință vor trebui elucidate două aspecte esențiale, care condiționează înțelegerea impactului monedei asupra economiei reale.

Primul aspect reclamă înțelegerea originii nevoilor de monedă, adică cererea de monedă. Al doilea aspect se referă la înțelegerea mecanismelor creației monetare, adică oferta de monedă.

Cererea de monedă

A analiza cererea de monedă înseamnă a analiza motivele pentru care subiecții economici dețin monedă, analiza care se regăsește în teoriile și formulările mai vechi și mai noi referitoare la aspectul monetar.

³ EUGEN VASILESCU, *Circulația bănească și Creditul*, EDP, 1980, pag. 15

Principiile *analizei economice clasice și neoclasice* afirmă că bunurile sunt cerute și oferite de către indivizi pe piețe determinate, fiecare individ având un sistem de preferințe pentru fiecare bun, rezultând un echilibru pe piață (echilibrul general walrasian).

În cadrul acestei analize, moneda nu este considerată ca formă de existență specifică, ea fiind un bun între celelalte, valoarea de întrebuințarea fiind determinată de funcția monedei ca mijloc de schimb universal. Moneda nu este cerută ea însăși, ci numai pentru că permite achiziționarea de mărfuri.

Separarea între “real” și “monetar”, specifică teoriile clasice și neoclasice, a fost exprimată clar de Fisher, autorul ecuației cantitative:

$$M * V = P * Q \quad (1)$$

unde:

M = stocul de monede;

V = viteza de circulație a monedei;

P = nivelul general al prețurilor;

Q = volumul producției (tranzacțiilor).

Afirmând că moneda nu este deținută numai pentru tranzacții, ci și pentru alte două motive – de precauție și de speculație, Keynes relevă faptul că *moneda poate juca rolul “de consolidare” a averii*, prin amânarea cheltuielii monedei (banilor) și “investirea” ei în depozite sau active financiare (obligațiuni). Cantitatea de lichiditate deținută pentru tranzacții și pentru motive de precauție este independentă de aceea alocată speculației, cea de a doua depinzând de rata curentă a dobânzii și de anticipațiile referitoare la ea.

Cererea de monedă va fi în funcție de veniturile monetare și de rata dobânzii:

$$M = f_1 (V.M) + f_2 (i) \quad (2)$$

Pornind de la analiza preferinței pentru lichiditate, dezvoltate de către neokeynesiști, monetariștii evidențiază pregnant *calitatea monedei de a fi activ financiar*, una din formele prin care individul își poate conserva bogăția (averea). Pentru ei, cererea de monedă, ca aceea a oricărui alt activ, depinde de trei factori:

- a) bogăția totală a individului;
- b) prețurile și randamentele diferitelor componente ale bogăției;
- c) gusturile și preferințele indivizilor.

Internaționalizarea masivă a economiilor naționale determină ca cererea de monedă să depindă și de evoluția anticipată a cursului de schimb și, totodată, cererii naționale să i se adauge cererea de monedă națională din partea nonrezidenților (în acest caz, exemplul tipic fiind dolarul). Deplasarea cererii de monedă de la o deviză spre alta, determinată de anticipațiile cursurilor de schimb, ridică obstacole puternice în calea orientării politice economice naționale, constrânsă, de interdependențele sistemelor financiare la scară mondială, să-și adapteze obiectivele și instrumentele cerințelor impuse de comportamentele celorlalte sisteme economice naționale. În acest sens, cererea națională de monedă devine și o cerere de monedă internațională, autoritățile publice naționale trebuind să dispună de instrumente pentru a putea interveni și pe piețele monetare și financiare extranaționale.

Oferta de monedă

Oferta de monedă reprezintă cantitatea de mijloace de reglare a schimburilor, mijloace puse la dispoziția subiecților economici nebancari de către sistemul bancar.

Există două abordări de bază cu privire la măsurarea cantității de monedă: *abordarea prin tranzacții* și *abordarea prin lichiditate*.

Abordarea prin tranzacții măsoară cantitatea de monedă prin evidențierea funcției monedei ca mijloc de schimb. Se subliniază că există o importantă diferență între bani și alte active, o diferență calitativă existând între acele active care funcționează ca mijloc (mijlocitor) al schimbului și toate celelalte active. Numai un activ care servește ca mijlocitor de schimb poate fi inclus în “măsura” empirică a monedei.

Abordarea prin lichiditate a măsurii monedei subliniază că proprietatea distinctivă, esențială a monedei este aceea că ea reprezintă cel mai lichid dintre toate activele. Moneda poate fi vândută (sau răscumpărată) într-o perioadă de timp incertă la un preț nominal cunoscut și cu costuri minime. Această abordare accentuează funcția monedei de rezervă a valorii, afirmând că moneda nu este în mod calitativ diferită de celelalte active, lichidarea fiind proprie, în diferitele grade, tuturor activelor.

Puterea de cumpărare a banilor

Puterea de cumpărare a veniturilor în bani ale populației se identifică cu puterea de cumpărare a monedei. Aceasta din urmă poate fi internă sau externă.

Puterea de cumpărare **internă** se determină după relația:

$$P = \frac{S}{P} \quad (3)$$

unde:

S = o sumă de bani;

P = prețul uneia sau al mai multor mărfuri.

Puterea de cumpărare **externă** se obține raportând puterile de cumpărare interne ale două țări.

2. Viteza de circulație a monedei

Concept – numărul de plăți la care participă moneda într-o perioadă dată.

Ecuția lui Fisher evidențiază legătura dintre viteza de circulație și cantitatea de monedă.

$$M \times V = P \times T \quad (4)$$

unde:

M = cantitatea de monedă

V = viteza de circulație

P = prețurile

T = volumul tranzacțiilor

De unde rezultă:

$$V = \frac{P \times T}{M} \quad (5)$$

Dacă P și M se pot cunoaște relativ ușor, T este mai dificil de cunoscut și măsurat.

Tema 3. Teoriile monetare

3.1. Teorii ale monedei

Clasificarea teoriilor monetare

În funcție de criteriile alese, principalele clase de teorii monetare sunt următoarele⁴:

- **După premise și finalități:**
 - teorii monetare ale stabilizării economice (centrate pe reglarea cererii agregate);
 - teorii monetare structurale (centrate pe reglarea ofertei agregate);
- **După perspectiva temporală:**
 - teorii monetare conjuncturale (anticiclice);
 - teorii monetare ale creșterii (strategice);
- **După gradul de deschidere spre exterior:**
 - teorii monetare ale absorției și producției;
 - teorii monetare ale fluxurilor de capital externe;
- **După teoria macroeconomică în care se integrează și pe care se fundamentează politicile monetare:**
 - teorii monetare keynesiste;
 - teorii monetariste;
 - teorii monetare ale anticipațiilor raționale;
 - teorii monetare ale economiei ofertei;
 - teorii monetare ale dezechilibrului.

3.2. Nașterea și evoluția teoriilor monetare

- **Teoria banilor ca instrument al schimbului**

Formulată încă din Antichitate, această teorie monetară are drept precursor pe **Aristotel** (383-323 î. Hr.) care considera că banii sunt “un expedient pentru nevoia practică”, unitate de măsură a valorii și mijloc de circulație, idei care vor fi reținute mult timp prin exponenți ca **Charles Louis de Secondat Montesquieu** (1689 – 1755), **Jean Jacques Rousseau** (1712-1778) și care s-au cristalizat în formula: banii depășesc greutățile tehnice ale schimbului direct dintre mărfuri.

- **Teoria metalistă a banilor**

- **Metalismul mercantilist**

Apărută în secolele XVI – XVII, în perioada acumulării primitive a capitalului, când bogăția națiunilor era apreciată după cantitatea de metal prețios pe care a dețineau (aur, argint) și banii erau identificați cu metalele prețioase (singurii bani sunt metalele prețioase), teoria metalistă a banilor era susținută de mercantiliști ca: **Thomas Mun** (1571 – 1641) care analizează moneda în strânsă legătură cu comerțul – *banul ajută comerțul, iar comerțul mărește bogăția în bani*, **Jean Baptiste Colbert** (1619 – 1683), celebru prin stăruința sa de a face ordine în domeniul financiar și al monedei și **John Locke** (1632 – 1704), cel din urmă fiind preocupat de bani și dezvoltând o teorie a

⁴ GHEORGHE MANOLESCU, *Monedă și credit*, Editura Fundației România de Mâine, București, 2001, p.181

banilor în *Considerații asupra consecințelor reducerii dobânzii și a creșterii valorii monedei. Eseuri privind guvernământul civil* (1662).

- **Teoria nominalistă a banilor**

Pentru nominaliști, banii sunt semne convenționale, fără valoare intrinsecă, fără atributul de a fi o marfă. Ei stabilesc doar *proporțiile* în care se schimbă mărfurile, singurele lor funcții fiind doar cele de mijloc de circulație și mijloc de plată.

- **Teoria cantitativă a banilor**

În forma sa inițială, teoria cantitativă a monedei susține existența unui raport direct proporțional între cantitatea de monedă în circulație și nivelul prețurilor. În măsura în care crește sau scade masa banilor în circulație, cresc sau descresc prețurile, adică puterea de cumpărare a monedei este invers proporțională cu cantitatea ei. Această formă “naivă”, simplistă, a teoriei cantitative a monedei este exprimată prin formula: $M = T * P$, unde M este cantitatea de monedă, T volumul tranzacțiilor și P nivelul prețurilor. Considerând pe T invariabil, variația lui M determină covariația lui P⁵.

- **Adeptii mecanismului direct: R. Cantillon și D. Hume**

Ei susțin că creșterea cantității de monedă determină creșterea, în proporții egale, a prețurilor *numai dacă banii lichizi sunt distribuiți în mod neutru, astfel încât deținerile de bani ai oricărui individ să crească în proporții egale.*

3.3. Teoria monetară keynesistă

J. M. Keynes consideră că cererea de monedă îmbracă două forme: cererea tranzacțională și cererea speculativă de monedă. *Cererea tranzacțională* este o relație simplă, liniară în raport cu venitul nominal și nu este dependentă de modificarea costurilor și producției. *Cererea speculativă a monedei* se stabilește în funcție de relațiile dintre rata curentă a dobânzii și rata așteptată. Astfel, cantitatea totală de monedă variază invers proporțional cu rata dobânzii.

Monetarismul (reînvierea teoriei cantitative a banilor)

După cum arată unii autori⁶, mișcarea de idei cunoscută azi sub numele de *Monetarism* își are originile în lucrările publicate în perioada anilor '50 – '60 ca reacție la interpretările keynesiste ale fenomenelor economice ale vremii. **Milton Friedman** (1912), întemeietorul Școlii de la Chicago⁷ readuce în atenția economiștilor teoria cantitativă a banilor, readaptând principalele ei enunțuri.

Teza principală a lui Friedman este că **orice variație a masei monetare este urmată de o variație de același sens a prețurilor, a producției și a veniturilor.**

Următoarele afirmații sintetizează **esența monetarismului:**

⁵ COSTIN C. KIRIȚESCU, *Op. cit.*, p. 300

⁶ CORNEL IONESCU, *Curentele de gândire economică*, Editura Fundației România de Mâine, București, 2002, pp. 126-127.

⁷ Alți membrii: **David Meiselman, Ana Schwartz, Karl Bruner, Allan Meltzer.**

- oferta de bani este o mărime exogenă și independentă față de producție. Volumul masei monetare și evoluția ofertei bănești sunt determinate de autoritățile monetare;
- inflația este un fenomen esențialmente monetar;
- nu există o relație de determinare necesară între evoluția masei monetare și nivelul prețurilor, pe de o parte, și rata șomajului, pe de altă parte;
- printr-o politică monetară sănătoasă, guvernanții pot asigura funcționarea normală a economiei.

CAPITOLUL II. SISTEMUL MONETAR

Obiectivele de referință

- să examineze componentele sistemului monetar național;
- să determine etapele apariției sistemului monetar internațional;
- să descrie principiile stabilirii puterii de cumpărare a monedei și a convertibilității monedei;
- să analizeze teoria monetară metalistă;
- să descrie teoria monetară nominalistă;
- să definească teoria monetară cantitativă;
- să evalueze teoria actuală modernă

Bibliografie

1. Basno C., Moneda și credit. Vol.I-III. București, 1991
2. Bran P., Mecanismul monetar, Editura Știința. Chișinău, 1991
3. Dardac N., Vasilescu E., Moneda și credit. Vol.I. București, 1992
4. Maria Bodnar, Finanțe-monedă. București, 1995
5. Vasilescu E., Monedă și credit. Vol. I, ASE București, 1991
6. Антонов Н.Г., Пессель М.А., Денежное обращение, кредит и банки. М., 1995
7. Булгака К.А., Валеико В.П., Петрушина П.А., Банки и рынок (книга 1). Кишинев, 1994

Tema 4. Organizarea monetară

4.1. Sisteme monetare naționale

În literatura de specialitate, sistemul monetar este definit ca **un anumit mod de organizare și reglementare a circulației monetare dintr-o țară, pe baza unor legi speciale ale statului respectiv.**

Privite în evoluție *sistemele monetare au avut în structura lor următoarele elemente componente, mai reprezentative, și anume:*

1. unitatea monetară;
2. etalonul monetar;
3. modul de batere și de circulație a monedelor cu și fără valoare integrală (intrinsecă);
4. modul de emisiune și punere în circulație a monedei de hârtie (bancnotelor) și a hârtiei-monedă.

4.2. Clasificarea sistemelor monetare

A) Sistemul monetar bimetalist

Bimetalismul a fost introdus la începutul secolului XIX în speranța că ar putea asigura mai bine, decât monometalismul argint (cel mai vechi etalon metalic), stabilitatea monedei prin procese

compensatoare. În cadrul acestui sistem baterea monedelor etalon pentru ambele metale era liberă, circulația lor fiind paralelă și simultană.

În funcție de *modalitatea de stabilire a raportului valoric* dintre cele două metale, bimetalismul a cunoscut *trei variante*: bimetalismul integral; bimetalismul paralel; bimetalismul parțial.

B) Sisteme monetare bazate pe etalonul aur

a. **Sistemul monetar bazat pe etalonul aur-monedă.** Forma clasică de existență a etalonului aur a fost până la primul război mondial cea a *etalonului aur-monedă* (gold specie standard), metalul monetar circulând liber pe piața internă și internațională. Alături de aur, funcțiile monedei erau îndeplinite de moneda de argint și îndeosebi de moneda de hârtie sub forma bancnotelor și altor semne monetare).

Prima țară care a adoptat acest tip de etalon a fost Anglia în 1818, el fiind pus de către celelalte țări europene, la baza sistemelor lor monetare, mult mai târziu, după 1870, iar SUA în 1900. În România etalonul aur-monedă a fost adoptat prin lege din 1890.

b. **Sistemul monetar bazat pe etalonul aur-lingouri.** Acest etalon a funcționat o perioadă scurtă de timp, după primul război mondial, reprezentând, de fapt, o *formă limitată* a etalonului aur clasic. În cadrul acestui etalon (gold bullion standard) aurul-monedă este retras din circulație de pe piața internă și internațională și depozitat la banca emitentă de bancnote sub formă de lingouri.

c. **Sistemul monetar bazat pe etalonul aur-devize.** Etalonul aur-devize (gold exchange standard) a fost pus la baza sistemelor monetare naționale după Conferința Monetară din 1922 de la Geneva, pentru ca în 1944 la Conferința Monetară și Financiară de la Bretton Woods să fie adoptat și de sistemul monetar internațional nou creat.

România a adoptat acest etalon în 1929 concomitent cu celelalte forme ale etalonului aur, fiind abandonate de fapt și de drept prin reforma monetară din 1947. În perioada 1971 – 1974 s-a renunțat la acest etalon ca bază a sistemelor monetare naționale și a celui internațional, lucru consfințit și prin statutul modificat al FMI.

C) Sisteme monetare bazate pe etalonul putere de cumpărare

În prezent aurul nu mai îndeplinește *funcții monetare*, nu se mai bat monede decât în scopuri jubiliare, metalul galben fiind cotate la bursă ca o marfă obișnuită.

Deocamdată, locul metalului monetar în această funcție a fost luat de *etalonul putere de cumpărare*.

Moneda emisă și pusă azi în circulație pe plan național și internațional are drept corespondent un etalon format prin contribuția bunurilor și serviciilor create în cadrul fiecărei economii naționale.

4.3. Reglementarea emisiunii de monedă

A) Emisiunea monedei de hârtie

Rolul monedei de hârtie în evoluția sistemelor monetare naționale este legat de existența, de-a lungul unei perioade îndelungate de timp, din antichitate până în Evul Mediu, a anumitor înscrisuri și certificate care atestau existența unei cantități de aur și argint bine determinate. Prin trecerea certificatului de la o persoană la alta se producea transferul cantității de metal monetar de la un deținător la altul.

Apariția biletelor de bancă

În anul 1609, Banca din Amsterdam a adoptat o inițiativă prin care s-a procedat la emisiunea de bilete de bancă în schimbul pieselor metalice care se aflau în circulație. Aceste bilete se deosebeau de vechile certificate, întrucât nu corespundeau unei cantități individualizate de metal.

În raport cu piesele pe care le înlocuiau, biletele de bancă prezentau avantajul unei utilizări mai ușoare în tranzacțiile zilnice; punerea în circulație a unui bilet de bancă antrena retragerea din circulație a unei cantități de metal de aceeași valoare. Cu începere din anul 1656, prin contribuția lui Palmstruch, fondatorul băncii Suediei, se trece la realizarea a două operații concomitente: emisiunea de bilete și scoaterea efectelor de comerț.

B) Emisiunea monedei divizionare

Monedele divizionare sunt piese metalice cu valori nominale scăzute și care au utilitate în realizarea plăților. Sunt confecționate din diferite aliaje, iar emisiunea lor se află în atribuțiile Monetăriei Statului. După confecționare, sunt depuse la banca centrală unde figurează în activul bilanțului și sunt înregistrate la aceeași valoare în creditul contului Trezoreriei.

Pentru Trezorerie, emisiunea de monedă reprezintă o sursă de venituri, întrucât valoarea metalului și cheltuielile de batere a monedelor sunt inferioare valorii nominale a acestora.

C) Emisiunea monedei scripturale

Moneda scripturală sau moneda emisă de bănci este constituită din depozitele băncilor comerciale, respectiv din soldurile creditoare ale agenților nebancari care sunt transmise de la un agent la altul prin intermediul cecurilor și al viramentelor.

4.4 Convertibilitatea monetară și cursul de schimb

Convertibilitatea monetară

Convertibilitatea monedei este o însușire legală a acesteia de a putea fi schimbată cu o altă monedă în mod liber prin vânzare-cumpărare pe piață, fără nici o restricție.

Convertibilitatea actuală a monedelor naționale. *Trecerea de la cursurile fixe la cele flotante* și generalizarea acestora din urmă a condus la renunțarea de facto la convertibilitatea oficială, dacă prin aceasta se înțelege preschimbarea unei monede cu alta la cu *curs oficial* sau cel puțin la un *curs cunoscut*. Din momentul în care o asemenea convertire nu mai era posibilă decât la cursul pieței, convertibilitatea oficială dispărea ca obligație a autorității monetare.

Convertibilitatea reprezintă, deci, capacitatea unei monede de a circula liber pe plan internațional. În mod concret, aceasta reprezintă posibilitatea unui deținător de monedă națională de a o schimba pe moneda altei țări fără nici o restricție în ce privește mărimea sumei, calitatea persoanei deținătoare și scopul în care se efectuează operațiunea de convertire.

Analizând conținutul actual al convertibilității putem desprinde trăsăturile ei, distincte de cele specifice convertibilității clasice, și anume:

- *actuala convertibilitate* se bazează pe puterea de cumpărare cu care fiecare economie garantează emisiunea și circulația monedei sale naționale, adică gama de bunuri și servicii ce poate fi procurată în orice moment cu respectiva monedă. Deci, emisiunea monetară are ca acoperire, atât

oferta de bunuri și servicii pe care economia o poate realiza, cât și rezervele valutare și de aur pe care le deține respectiva economie;

- pentru ca moneda unei țări să capete statutul de monedă convertibilă, economia în cauză trebuie să asigure un nivel relativ stabil puterii de cumpărare a monedei sale naționale, competitivitatea calitativă și de preț pentru bunurile exportate, echilibrarea balanței de plăți externe, eliminarea restricțiilor în utilizarea monedei sale de către rezidenți și nerezidenți în operațiuni curente și pe termen lung, inclusiv folosirea unui singur curs de schimb pentru toate tipurile de operațiuni: comerciale, necomerciale, financiare ș.a.m.d;

- spre deosebire de convertibilitatea clasică, cea actuală, este, în general, îngrădită de o serie de restricții. Ea privește în cele mai multe țări numai sumele destinate plăților curente și nu pe cele destinate transferurilor de capital. Dar nici convertibilitatea pentru plăți curente nu era nelimitată. De altfel, fiecare țară subordonează convertibilitatea unei anumite *politici monetare*, menită să protejeze interesele naționale (vezi fig. 2.2). În timp, deci, ce convertibilitatea clasică avea trăsături universal valabile, cea actuală are foarte multe forme specifice de manifestare.

Tema 5. Evoluții ale sistemelor monetare internaționale

5.1. Momente importante în evoluția Sistemului monetar național al României

Din istoria Sistemului monetar al României

- Prin legea din 1867, în România se instituie primul sistem monetar național, caracterizat prin următoarele elemente:

- a fost un sistem bimetalist, în cadrul căruia moneda era definită în funcție de aur și argint, raportul de valoare dintre cele două metale fiind de 1/14,38;

- moneda națională, leul, era împărțită în 100 subdiviziuni, numite bani;

- pe teritoriul României erau acceptate, în circulație, monedele de aur și argint ale țărilor Uniunii Latine (Franța, Belgia, Italia, Grecia, Elveția), având atributele unei monede legale. Până la înființarea Băncii Naționale a României, în anul 1880, circulația monetară s-a definit prin circulația monedelor românești, din aramă și argint, a monedelor Uniunii Monetare Latine și a rublelor rusești din argint, după Războiul de Independență.

Moneda de hârtie s-a concretizat în bilete ipotecare emise de către statul român pentru acoperirea cheltuielilor generate de război. Aceste bilete ipotecare nu reprezentau bancnote propriu-zise, întrucât emisiunea lor era garantată cu valoarea bunurilor și proprietăților statului iar retragerea din circulație urma a se realiza prin contractarea unor împrumuturi interne.

- Înființarea, în anul 1880, a BNR antrenează o serie de efecte favorabile funcționării sistemului monetar național.

Conform rolului de instituție de emisiune, BNR a emis primele bancnote, pentru care s-a practicat acoperirea în aur și argint (în primii 5 ani de activitate, BNR a emis peste 100 milioane lei bancnote + 50 milioane lei în monede de argint).

- Trecerea la monometalismul de aur (prin Legea din 1889) are drept efect trecerea leului la convertibilitatea deplină și nelimitată în aur. Leul este definit numai în aur: 1 leu = 0,3226 grame cu titlu 900‰.

Funcționarea acestui sistem a asigurat stabilitatea monetară și reglarea spontană a cantității de bani în circulație.

- În perioada primului război mondial, au fost emise bancnote pentru acoperirea cheltuielilor statului, garantate cu bonuri de tezaur, urmând ca la încheierea acestuia, România să se confrunte atât cu fenomene inflaționiste specifice și celorlalte țări, cât și cu probleme imediate după război.

Între 1918 – 1923 inflația s-a concretizat într-o creștere de aproape 8000 ori a indicelui general al prețurilor ca și în deteriorarea ratelor de schimb între leu și valutele internaționale (în 1924, 1\$ = 280) lei, fără a se înregistra valorile din țările vecine.

- Ca rezultat al unificării din 1918, monedele ce aparțineau teritoriile istorice, precum rublele Romanov și coroanele austro-ungare trebuiau retrase din circulație, prin schimbarea propriu-zisă a acestora cu bancnote ale BNR. Pentru soluționarea problemei a fost propusă unificarea monetară aplicată cu începere din anul 1920, operațiune prin care au fost retrase din circulație monedele amintite, precum și “leii” emiși de către Germania în timpul ocupației și garantați cu un depozit fictiv (la o bancă din Berlin). În cadrul procesului de unificare s-a realizat o emisiune suplimentară de bancnote de 7,5 miliarde lei.

- Un alt moment important în evoluția și funcționarea sistemului monetar național îl reprezintă încercarea de soluționare a inflației din anul 1925, măsura adoptată fiind aceea a revalorizării monedei naționale. Această încercare nu a condus la rezultatele scontate și nu a putut opri procesul de depreciere a leului.

- Reforma monetară din anul 1929 și-a propus, ca scop, rezolvarea problemei inflației, prin stabilizarea monetară. În cadrul acestei reforme, conținutul în aur al leului era stabilit la 10 mg aur (de 32,26 ori mai puțin față de ultima definiție din anul 1914), iar convertibilitatea bancnotei este limitată și operează potrivit sistemului etalon aur-devize.

- În circulație rămân numai bancnotele și monedele din metale obișnuite, fiind eliminate monedele de aur și argint.

- BNR a realizat, în această perioadă operațiuni de “open market” prin care au fost tranzacționate bonuri de casă. De asemenea, în anul 1929, BNR a majorat taxa scontului cu 9% având ca efect scumpirea creditelor, iar ulterior, ca urmare a presiunilor politice, nivelul acesteia s-a redus, astfel încât rata dobânzii practicate de bănci să nu depășească cu mai mult de 6% taxa oficială a scontului.

- În perioada crizei 1929 – 1933 și cea următoare, s-au manifestat efecte puternice care au afectat reforma din 1929; leul se depreciază accentuat: cererile de devize pentru nevoile statului nu mai pot fi acoperite, prețurile înregistrează creșteri considerabile, procentul de creștere al acestora situându-se la nivelul de 345,6% comparativ cu cel de sporire al masei monetare (306%).

- Cel de-al doilea Război Mondial antrenează cheltuieli guvernamentale (9 miliarde lei în 1940; 95 miliarde lei în 1944), ceea ce justifică măsura de deflație adoptată în decembrie 1944, și concretizată în vânzarea aurului. Astfel a fost retrasă 16% din cantitatea de monedă aflată în circulație, respectiv 65 miliarde lei. Cu toate acestea, procesul de depreciere al leului a continuat, situație concretizată în creșterea preșurilor (de peste 8.300 ori în 1947 față de 1938), dar și în devalorizarea față de dolarul american (de peste 16.500 ori).

- În acest context, reforma monetară din anul 1947 a urmărit, în principal, stabilizarea monetară și reglementarea modului de formare al prețurilor și tarifelor.

- În esență, această reformă monetară s-a înfăptuit după cum urmează:

- devalorizarea leului (până la 6,6 mg aur);
- punerea în circulație de bancnote ale BNR;
- schimbarea leilor vechi cu cei noi în funcție de un raport de paritate
- de 1 leu nou la 20.000 lei vechi.

Dintre efectele favorabile ale acestei reforme trebuie semnalat faptul că a generat o putere de cumpărare mai mare a salariilor, a sporit stocul de aur și devize al BNR; a redus cantitatea de monedă în circulație.

▪ În anul 1954 s-a procedat la redefinirea conținutului în aur al leului (1 leu este egal cu 0,148112 gr aur), fiind ultima definiție în aur a monedei naționale.

▪ Dintre evenimentele care au marcat evoluția sistemului monetar național al României rețin atenția cele referitoare la reforma sistemului bancar care a demarat în anul 1990. Până în acest moment pot fi identificate două perioade principale după momentul 1954, astfel:

- perioada anilor '60 și '70, concretizată prin stabilitatea monedei și menținerea constantă a puterii de cumpărare;
- perioada anilor '80 în decursul căreia se manifestă procese inflaționiste "mascate", ca premise ale inflației specifice anilor după 1990.

Sistemul monetar național al României după 1989

În România, după 1989, mecanismul de piață al politicii monetare a trebuit să fie creat prin **destructurarea** vechiului mecanism, pe baza adoptării unor măsuri legislative noi și prin crearea unor instituții adecvate economiei de piață. **Dificultățile au apărut datorită faptului că economia națională avea nevoie de o politică monetară care se cerea să contribuie la instalarea economiei de piață, în timp ce, ea însăși, era "în tranziție", atât instituțional, cât și sub aspectul resurselor umane.** În același timp, politica monetară se confrunța cu problemele economiei reale în care nu se cristalizaseră comportamentele specifice noii economii, astfel încât reacțiile agenților economici la semnalele transmise de sistemul bancar au fost, deseori, haotice.

Bazele legislative și instituționale ale creării pieței monetare au fost puse în perioada 1991-1994. *"În cazul României, în mod paradoxal, după căderea regimului comunist și declararea opțiunii pentru mecanismele de piață, politica monetară a rămas, o bună perioadă, într-un straniu con de umbră. Practic, pentru întregul an 1990, nici cel mai îngăduitor analist nu ar găsi nici măcar rudimentele vreunei politici în evoluțiile monetare."*⁸ Așezarea bazelor legislative și instituționale ale politicii monetare a reprezentat **punctul nodal** al tranziției la economia de piață, **deoarece s-au creat corelațiile dintre variabilele reale și cele nominale.** Așadar, s-a trecut efectiv de la conducerea administrativă centralizată la conducerea descentralizată, pe baza mecanismelor pieței.

Evoluțiile au fost următoarele:

- În decembrie 1990 a fost înființată Banca Comercială Română, ca bancă de stat;
- În luna mai 1991 Banca Națională a fost investită prin lege cu funcțiile de autoritate monetară. Tot în acest an au fost adoptate primele legi bancare care prevedeau: introducerea plafoanelor de credite; abolirea monopolului intermedierei financiare de către BNR care a solicitat băncilor comerciale ca lichiditățile suplimentare să fie plasate pe piața interbancară; abolirea mecanismului de refinanțare descentralizată în teritoriu bazat pe plafoane de refinanțare acordate

⁸ EUGEN RĂDULESCU; CEZAR BOȚEL; ION DRĂGULIN; VALENTIN LAZEA, *Politica monetară în România postcomunistă: o privire critică*, în *Politici monetare și fiscale*, Grupul consultativ pe probleme economico-sociale, Președinția României, *Caietul Nr. 3/1995*, Centrul de Informare și Documentare Economică.

trimestrial fiecărei sucursale a băncilor comerciale. Au apărut noi bănci comerciale. În luna octombrie 1991 a fost coborâtă la o lună durata de acordare a creditelor pe linii de credit cu un singur instrument; totodată, au fost retrase creditele pe termen mijlociu și lung, au fost abolite plafoanele de credit și s-a renunțat la orice prerogativă de către BNR în stabilirea nivelului și structurii dobânzilor băncilor comerciale;

▪ În ianuarie 1992 a intrat în funcțiune noul mecanism de refinanțare a BNR, conform Regulamentului de refinanțare aprobat de Consiliul de Administrație în luna septembrie 1991, bazat pe trei instrumente: linii de credit, creditul de licitație și creditul pe termen fix. În luna martie a aceluiași an a fost introdus mecanismul rezervelor obligatorii cu etapele succesive: a) includerea în baza de calcul a depozitelor în Lei ale agenților economici; b) includerea depozitelor în Lei ale populației; c) includerea depozitelor în valută ale rezidenților (din februarie 1994). S-a trecut la corelarea ratelor dobânzii BNR cu acelea ale inflației și s-au acordat credite preferențiale;

▪ În 1993, în luna august, s-a adoptat hotărârea de a nu se mai reînnoi creditele preferențiale ce expirau la sfârșitul anului. S-a încheiat un acord între BNR și Ministerul Finanțelor de renunțare la finanțarea gratuită, nelimitată și automată de către BNR a deficitului bugetului de stat. A fost adoptată măsura potrivit căreia conturile deschise băncilor comerciale la sucursalele BNR urmau să fie consolidate zilnic, într-un singur cont deschis la Centrala BNR, optându-se pentru escaladarea rapidă a ratei dobânzii și reducerea drastică a lichidității;

▪ În sfârșit, în 1994 a fost adoptat un set de reguli prudențiale, care cuprinde limitarea poziției valutare deschise, adecvarea capitalului și limitarea accesului la descoperitul de cont.

Impactul acestor măsuri a fost deosebit de mare pentru ansamblul economiei naționale ca și pentru fiecare cetățean în parte, iar măsurile care au fost adoptate ulterior, până în prezent, au fost *in tandem* cu evoluția societății românești, ținta fiind corelarea politicii monetare cu politica guvernamentală, în condițiile independenței Băncii Centrale, ale neamestecului în viața politică, în vederea atingerii scopurilor de etapă ale tranziției României spre economia de piață.

5.2 Sistemul monetar internațional

Sistemul Monetar Internațional poate fi definit ca un **ansamblu de reguli, instrumente, organisme și piețe referitoare la crearea, valorificarea și circulația monedelor internaționale.**

1 Sistemul monetar internațional de la Bretton Woods.

Etape premergătoare și realizări. Conferința Monetară și Financiară din 1944 de la Bretton Woods a abordat pentru întâia oară problema creării unui sistem monetar internațional, bazat pe etalonul aur-devize și, în cadrul acestuia, pe dolar ca principală monedă de rezervă. Propunerea făcută de John M. Keynes de creare a unei monede internaționale, denumită “bancor” nu a fost acceptată. A prelevat concepția americană cuprinsă în Planul White de a se utiliza pe plan internațional monedele naționale. Inițial acest plan cuprindea propunerea unei monede internaționale denumită “unitas”. În final, dolarul SUA, garantat cu importante rezerve de aur a câștigat, devenind *moneda de rezervă* a sistemului care se naște. Propunerea creării unei monede internaționale a fost numai un adevăr prematur, mecanismele monetare ulterioare fiind favorabile punerii în circulație și utilizării în proporție tot mai mare a unei astfel de monede (DST) emisă de FMI.

Crearea în 1944 a sistemului monetar internațional a însemnat primul mare succes al ideii de cooperare internațională în domeniul monetar, un succes al concepției potrivit căreia o monedă națională poate îndeplini funcții internaționale și ca atare poate servi ca pivot al sistemului.

Sistemul monetar internațional din 1944 a fost conceput ca un ansamblu de norme și tehnici, convenite și acceptate pe baza unor reglementări instituționalizate, menite să coordoneze comportamentul monetar al țărilor în relațiile de plăți și de stingere a angajamentelor reciproce, generate de schimburile comerciale, necomerciale și de mișcările de capital pe plan internațional. Ansamblul acestor norme de conduită monetară internațională au fost incluse în statutul FMI, organism creat în scopul supravegherii și sprijinirii aplicării de către țările membre a principiilor de funcționare ale sistemului nou creat.

2 Sistemul monetar internațional actual

Abandonarea în lanț a principiilor de funcționare, așa cum au fost concepute inițial, au dus în final la prăbușirea sistemului creat la Bretton Woods. Pe fondul acestor realități au început lucrările de reformă a sistemului în cadrul cărora s-a reafirmat necesitatea realizării, în continuare, a cooperării monetare prin adaptarea principiilor sale de funcționare la noile condiții existente pe plan internațional. Rezultatele s-au concretizat în introducerea de elemente noi în funcționarea sistemului și care și-au găsit reglementarea prin modificări aduse statutului FMI.

Ca urmare, mecanismele monetare statuate la Bretton Woods funcționează astăzi într-o formă mult schimbată, monedele naționale continuând să dețină locul principal în cadrul sistemului monetar internațional. Cu toate acestea, teoria și practica monetară au contribuit la nașterea și funcționarea unei monede internaționale (DST) care a schimbat conținutul etalonului monetar și mecanismele de funcționare a cursului de schimb și ale convertibilității.

Funcționarea sistemului internațional actual. Sistemul monetar internațional utilizează, în prezent, un etalon național și unul propriu, în ambele cazuri el fiind rezultatul activității economice din una sau mai multe economii naționale, fiind internaționalizat în contextul unor factori economici și monetari interni și externi economiilor în cauză. Deci, *locul etalonului aur-devize a fost preluat de etalonul putere de cumpărare*. Fiind vorba de economia mondială, nu putem considera ca etalon puterea de cumpărare creată de o singură economie; apare, deci, o contradicție între caracterul internațional al economiei și utilizarea ca etalon propriu a unei monede naționale. Contradicția s-a rezolvat prin internaționalizarea unei puteri de cumpărare națională în cadrul mecanismului complex al cursurilor de schimb.

Față de etalonul aur-dolar, în care cursul oficial rezulta din raportarea valorilor paritare determinate oficial de fiecare țară, în actualul sistem compararea puterilor de cumpărare devine o operațiune mult mai complexă, neavând un etalon care să se exprime prin unități de greutate (ca în cazul valorilor paritare). Ieșirea din impas se realizează prin urmărirea statistică a prețurilor din țările care se compară în cadrul mecanismului cursurilor de schimb pentru grupe de mărfuri și servicii similare. Din comparația indicilor de prețuri rezultă un *curs*, considerat drept oficial în relațiile unei economii cu piața internațională. poziția internațională a *etalonului putere de cumpărare* constituie o preocupare principală, atât în FMI cât și a economiei emitente a monedei cu circulație pe piața externă; el poate să-și îndeplinească funcțiile monetare numai în condițiile în care oscilațiile cursului de piață față de cursul oficial se mențin în anumite *limite* considerate rezonabile.

▪ **Definirea D.S.T.**

În cadrul statutului F.M.I. unitatea valorică a unui D.S.T. este definită ca echivalentul a 0,888671 grame aur fin, ceea ce corespunde valorii paritare a dolarului valabile la 1 iulie 1944. În anul 1974 s-a renunțat la definirea în aur a D.S.T., trecându-se la o definiție pe baza coșului valutar.

▪ Din 1981, coșul include monedele a cinci țări membre ale F.M.I., care au ponderea cea mai semnificativă în exportul mondial de bunuri și servicii. Acestea sunt cele cinci monede liber utilizabile: dolarul american, marca germană, yenul japonez, francul francez, lira sterlină.

Procentul deținut de fiecare valută în total rezultă din importanța fiecărei valute în comerțul și plățile internaționale.

5.3. Instituțiile Sistemului Monetar Internațional

Sistemul de la Bretton Woods a prevăzut pe lângă dispozițiile monetare propriu-zise înființarea a două organisme: Fondul Monetar Internațional (F.M.I.) și Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare (B.I.R.D.). Delegații de la Conferința de la Bretton Woods au afirmat că se găsesc în fața unui paradox, constând în faptul că Fondul Monetar Internațional funcționa ca o bancă, punând la dispoziția membrilor săi credite pe termen scurt, iar banca, ce acorda membrilor săi împrumuturi pe termen lung, funcționează ca un fond.

Cele două organisme interesate de sprijin reciproc, cu statut de organism specializate ale O.N.U. funcționează astfel:

▪ **Ca organ de finanțare F.M.I.** are un rol central în creditarea temporară a deficitelor balanțelor de plăți ale țărilor membre și în sprijinirea lor pentru adoptarea unei politici adecvate de realizare a echilibrului de balanță. Pentru aceasta, țările în cauză trebuie să se oblige să aplice politici de redresare economică și valutară, pe termen scurt, prin mijloace de restrângere a cererii interne (consumul populației, investițiile agenților economici, cheltuielile statului). Acestea sunt cunoscute sub denumirea de politică de austeritate.

▪ Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare a fost creată ca un nou tip de instituție interstatală, de finanțare a investițiilor. B.I.R.D. s-a evidențiat printr-o activitate concretă în planul reconstrucției și dezvoltării economice a tuturor țărilor membre.

Grupul Băncii Mondiale include:

- **Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare;**
- **Asociația Internațională pentru Dezvoltare;**
- **Corporația Financiară Internațională;**
- **Agenția de Garantare Multilaterală a Investițiilor.**

Fiecare dintre aceste patru instituții are un rol bine determinat în ceea ce privește acordarea de sprijin țărilor în curs de dezvoltare, în vederea finanțării unor proiecte de creare și modernizare a infrastructurilor economice și sociale.

Tema 6. Sistemul monetar european

6.1 Sistemul Monetar European: etape premergătoare

Sistemul monetar european a răspuns într-un mod satisfăcător, în cei peste 14 ani de funcționare, scopului pentru care a fost creat și anume asigurarea unei strânse cooperări între țările comunitare, care să ducă la realizarea stabilității monetare și la evoluția neinflaționistă a prețurilor. S-a creat un mecanism relativ stabil de 12 monede ale căror cursuri de schimb flotează concentrat în cadrul unor marje riguros controlate și supravegheate de băncile centrale.

Începuturile procesului de integrare europeană se plasează în deceniul al 6^{lea}, când sunt semnate două tratate esențiale în crearea unei comunități economice:

- **anul 1951**, când se semnează, la Paris: Tratatul cu privire la Comunitatea Economică a Cărbunelui și a Oțelului (la care participă 6 țări: Franța, Germania, Italia, Belgia, Olanda, Luxemburg);
- **anul 1957**, când se semnează, la Roma: Tratatul privind crearea Comunității Europene a Energiei Atomice (EURATOM) și Tratatul privind crearea Comunității Economice Europene (CEE).

Astfel, Tratatul de la Roma a pus în funcțiune un mecanism de cooperare economică, care ulterior a necesitat o coordonare a activității monetare.

Obiectivele CEE, către care a fost orientată întreaga politică au vizat:

- realizarea unei uniuni vamale, respectiv a unei protecții comune tarifare față de terți;
- realizarea libertății de circulație a capitalurilor, a forței de muncă și a serviciilor;
- realizarea unei politici comunitare în domeniul agriculturii.

Integrarea monetară în cadrul SME este inițiată prin mecanismul “șarpelui monetar”, (1972), continuată cu înființarea SME (în 1979) și urmată de procesul înființării monedei unice EURO, cu începere din anul 1993.

▪ *Șarpele monetar*

Acordul de la Washington din 1971, prin care marjele de fluctuare ale monedelor s-au modificat de la $\pm 1\%$ la $\pm 2,25\%$, n-a asigurat decât o stabilitate limitată a ratelor de schimb. Dacă o monedă se află la limita superioară, în timp ce o alta se află la limita inferioară (respectiv, moneda este la nivelul “plafon” sau la nivelul “planșeu”) rezultă că cele două monede înregistrează o abatere a cursului de 4,5% vis a vis de definiția oficială. Dacă o monedă care se află la nivelul plafon trece la nivelul planșeu, în timp ce o altă monedă urmează o traiectorie inversă, rezultă că ecartul ajunge la 9%.

6.2 Crearea și funcționarea Sistemului Monetar European

Dificultățile “șarpelui monetar” au condus autoritățile monetare europene spre căutarea unei zone de stabilitate monetară. Consiliul European de la Copenhaga, din 7-8 aprilie 1978, și cel de la Breme din 6-7 iulie, același an, au trasat liniile unui nou sistem. Acestea au fost adoptate de Consiliul European, în decembrie 1978, iar punerea în aplicare a fost decisă la 12 martie 1979. La sistem au aderat Franța, Germania, Belgia, Italia, Danemarca, Olanda, Luxemburg și apoi Anglia.

Funcționarea sistemului monetar european s-a bazat pe o monedă ECU și pe definirea cursurilor pivot ale monedelor, față de ECU, precum și pe un mecanism de intervenții pe piața valutară.

Denumirea monedei de ECU provine de la denumirea engleză European Currency Unit și evocă o monedă franceză veche confecționată din aur, care a circulat în Franța, în secolul al XIII-lea și care era rezervată numai marilor demnitari.

Moneda ECU era construită pornind de la un coș de monede al țărilor participante la sistem iar ponderea fiecăreia în definirea ECU depindea de nivelul PIB al fiecărei țări și de volumul schimburilor comerciale.

6.3 Integrarea monetară europeană

Etape ale înfăptuirii Uniunii Monetare Europene

Acordul de la Maastricht

În decembrie 1991 la Maastricht (în Țările de Jos) se desfășoară o întâlnire europeană la care se formulează termenii noului tratat. Prin acest tratat, care a intrat în vigoare de la 1 noiembrie 1993 este introdus un nou concept, cel de “Uniune Europeană” (UE), care reunește.

- a) Comunitatea Europeană
- b) Cooperarea în materie de politică externă și securitate
- c) Cooperarea în domeniul politicii interne și de justiție

Tratatul cuprinde 2 părți:

- ✓ parte consacrată realizării uniunii economice și monetare
- ✓ parte consacrată realizării uniunii politice

Principalele obiective economice pentru introducerea uniunii monetare sunt:

- sporirea stabilității internaționale – euro și dolarul intră în competiție, iar cea mai stabilă dintre ele va fi preferată în tranzacțiile internaționale;
- diminuarea variabilității și incertitudinii ratelor de schimb implică o alocare mai eficientă a resurselor în cadrul uniunii;
- reducerea costurilor de tranzacționare (nu mai sunt antrenate costuri legate de conversiune sau acoperirea riscului de schimb);
- îmbunătățirea competitivității;
- sporirea stabilității interne – (de exemplu, va exista doar o singură rată a inflației) comparativ cu 15, cât reprezintă numărul țărilor membre ale SME;
- scăderea anticipată a ratelor dobânzilor și inflației.

Printre actorii acestui scenariu se numără și **agenții economici**, respectiv firmele.

Introducerea euro are efecte considerabile pentru managementul acestora, iar strategiile adoptate și măsurile luate urmăresc pregătirea pentru faza finală a uniunii economice și monetare. Pe de altă parte, sunt antrenate costuri care trebuie comparate cu avantajele care derivă din utilizarea monedei unice. Locul agenților economici în realizarea uniunii monetare poate fi identificat pe baza elementelor din următorul plan:

Tabel 1. Etape și măsuri adoptate

Faza A Lansarea UEM	Începutul fazei (începutul lui 1998)	<ul style="list-style-type: none"> - lista participanților la UEM - instruirea SECB și a BCE - producția de bancnote și monede - adoptarea cadrului legal complet - structuri naționale de îndrumare - planuri de transformare a comunității bancare și financiare
Faza B Startul UEM	Începutul fazei (01.01.1999)	<ul style="list-style-type: none"> - fixarea ratelor de conversie - euro devine o monedă de drept - BCE conduce politica monetară și valutară - piața monetară, internațională, de capital și valută în euro - băncile și instituțiile financiare continuă transformarea - operatorii publici și privați, alții decât băncile încep transformarea când și cum doresc
Faza C Moneda unică utilizată	Începutul fazei (01.01.2002)	<ul style="list-style-type: none"> - se introduc bancnotele și monedele euro - băncile au terminat transformările - sunt retrase bancnotele și monedele naționale - operatorii publici și privați definitivează transformarea

După cum se observă din tabelul prezentat, operatorii publici și privați au început transformările, după 1 ianuarie 1999, fiind nevoiți să definitiveze operațiunile în maximum 6 luni de la începutul ultimei faze.

Comunitățile de afaceri beneficiază de asemenea, de pe urma eliminării riscului de schimb și a îmbunătățirii pieței interne.

6.4. Moneda EURO. Avantaje și inconveniente

Lansarea monedei EURO

Reuniunea de la Madrid, din decembrie 1995 a adoptat denumirea monedei unice “EURO” care înlocuiește vechea monedă comună ECU.

Calendarul tehnic de lansare a monedei EURO a prevăzut următorii pași:

faza 1: la începutul anului 1998 au fost selecționate din cele 15 țări membre UE, acelea care au îndeplinit criteriile de convergență, pentru anul '97.

faza a II-a: de la 1 ianuarie 1999, odată cu începerea activității Băncii Centrale Europene, s-au stabilit ratele de schimb între EURO și devizele țărilor care au aderat. Moneda EURO este introdusă în paralel cu monedele naționale; inițial, EURO este admisă doar ca monedă scripturală; plățile cash continuă să se realizeze în monedele naționale. EURO se utilizează și în cadrul împrumuturilor publice.

faza a III-a: va debuta la 1 ianuarie 2002 și se prevede punerea în circulație a biletelor și a monedelor EURO, care vor circula paralel cu monedele naționale timp de 6 luni.

faza a IV-a: se va derula după 1 iulie 2002, când EURO va deveni singurul mijloc de plată.

Introducerea monedei EURO de la 1 ianuarie 1999 a fost precedată de adoptarea Regulamentului 1103/97, prin care s-au prevăzut dispozițiile referitoare la înlocuirea ECU cu EURO, astfel:

- de la 1 ianuarie 1999, toate referirile la ECU, utilizate în contracte și alte instrumente juridice au fost înlocuite cu EURO, utilizându-se pentru conversie, raportul 1/1 (! ECU = 1 EURO);

- au fost stabilite rapoartele fixe de schimb, valabile de la 1 ianuarie 1999;
- au fost definite regulile de rotunjire.

Simbolul – EURO

În februarie 1997, un Comitet Directorial numit Comitetul Monetar a înaintat o propunere finală cu privire la denominarea și specificațiile tehnice ale monedelor EURO (diametru, greutate, culoare, compoziție etc.). S-a ținut cont, într-o măsură sporită, de cerințele și necesitățile instituțiilor și societăților care vor accepta monedele EURO pentru plăți, mai ales în situația când plățile se fac prin sisteme și echipamente deja existente în funcțiune. Pentru recunoașterea monedelor EURO a fost necesară includerea unor caracteristici unice.

S-a avut în vedere, de asemenea, luarea tuturor măsurilor de siguranță la confecționarea și structurarea monedelor EURO pentru a se evita, într-o măsură ridicată, fraudă în confecționarea acestor monede.

Prin Directiva 94/27CE, Consiliul și Parlamentul Europei au stabilit ca prima serie de monede EURO să includă 8 denominații, variind de la 1 cent la 2 EURO, cu următoarele specificații tehnice:

Tabel 2. Specificațiile tehnice ale primei serii de monede EURO

Valoare (EURO)	Diametrul (mm)	Grosime (mm)	Greutate (grame)	Formă	Culoare	Compoziție
2	25,75	1,95	8,5	Rotund	- Extern alb - Intern galben	Cu 75Ni25 CuNiuZn
1	23,25	2,125	7,5	Rotund	- Extern galben - Intern alb	CuNiuZn Cu 75Ni25
0,50	24,25	1,69	7	Rotund	Galben	CuAlZn
0,20	22,25	1,63	5,7	Floare spaniolă	Galben	CuAlZn
0,10	19,75	1,51	4,1	Rotund	Galben	CuAlZn
0,05	21,75	1,41	3,9	Rotund	Roșu	Oțel acoperit cu Cu
0,02	18,75	1,36	3	Rotund	Roșu	Oțel acoperit cu Cu
0,01	16,25	1,32	2,2	Rotund	Roșu	Oțel acoperit cu Cu

Abrevierea oficială pentru EURO este EUR. Aceasta a fost stabilită de Organizația Internațională de Standardizare (International Standard Organisations – ISO), și este folosită în toate scopurile: financiar, comercial, contabil.

Simbolul grafic pentru EURO arată ca un E rond marcat cu două linii paralele orizontale.

Simbolul a fost inspirat din litera grecească epsilon, evocând civilizația greacă, și din prima literă a cuvântului “Europa”. Cele două linii paralele reprezintă stabilitatea EURO.

Bancnotele în total sunt 7 EURO bancnote, în diferite mărimi și culori, cu valori de 500, 200, 100, 50, 20, 10 și 5 EURO. Designul și grafica lor sunt simbolice pentru arhitectura europeană. Desenele nu reprezintă nici un monument real, existent. Pe fața bancnotelor se găsesc grafice de ferestre și porți, ca simbol al spiritului de cooperare și deschidere în Uniunea Europeană. Pe spatele fiecărei bancnote sunt schițate diferite stiluri de poduri, fiecare specific unei anumite perioade, o metaforă a comunicării oamenilor în Europa și cu restul lumii. Designul final a fost anunțat în decembrie 1996, la Dublin, la Consiliul European. Toate monedele sunt prevăzute cu sisteme avansate de securitate.

Monedele – sunt în număr de 8 cu valori de 2 și 1 EURO, apoi 50, 20, 10, 5, 2, și 1 cenți. Fiecare monedă are o față identică, reprezentând harta UE, pe un fundal cu linii transversale, la care sunt atașate stelele de pe steagul european. Modelul de pe cealaltă față a monedei poate fi ales de fiecare din cele 11 state membre. De exemplu, un cetățean francez va putea să-și cumpere în Berlin un hot-dog cu o monedă EURO având chipul regelui Spaniei⁹.

Efectele introducerii monedei EURO

Multe sectoare ale economiei au trecut la sistemul EURO încă de la 1 ianuarie 1999. Tot de la această dată tranzacțiile între sectorul bancar și băncile centrale se fac în EURO. Toate piețele de capital ale statelor participante își operează operațiile în noua monedă. Guvernele utilizează EURO pentru stabilirea noilor bugete. Cele mai mari firme, au trecut la utilizarea EURO încă de la începutul procesului datorită beneficiilor care sunt multiple:

- eliminarea costurilor și a riscului schimburilor internaționale;
- transparența prețurilor care duce la o mai bună concurență cu privire la vânzări și servicii;
- standardizarea contabilității și a altor sisteme.

Comaniile mici și mijlocii, care sunt de obicei furnizorii companiilor mari, sunt nevoite să treacă la sistemul EURO pentru a-și periclita existența.

Începând de la 11 ianuarie 1999 (deoarece a fost nevoie de o săptămână pentru sfârșitul de an și terminarea stocului existent), aproape toate prețurile în majoritatea magazinelor și supermarketurilor au fost afișate atât în EURO cât și în vechea monedă națională. Aceasta servește la “convertirea publicului” la folosirea monedei unice EURO.

Asupra sistemului bancar, efectele pot fi evidențiate astfel:

De la 1 ianuarie 1999, **majoritatea** băncilor oferă posibilitatea clienților săi de a-și converti economiile în EURO, dar obligativitatea va surveni numai după 2002. Posesorul unui cont în EURO poate plăti sau poate da ordine de plată în moneda națională, fără a i se percepe vreun comision. Pentru plățile în EURO au fost tipărite noi carnete de cecuri, iar pe lângă logo-ul EURO sunt prevăzute și cu o bandă magnetică care asigură că plata se va realiza.

⁹ “Euro 1998 – Raport” – European Comissin, 25.03.1998

Tema 7. Circulația monetară, masa monetară și agregatele monetare

7.1. Circulația monedei

Componentă a relațiilor financiare, *tranzacțiile financiare* constituie operațiunile de creare a instrumentelor financiare, de către bănci și alte categorii de instituții financiare, precum și de transfer al acestora de la un subiect economic la altul. *Mișcarea instrumentelor financiare*, reflectată prin modificarea volumului tranzacțiilor financiare (variații ale agregatelor financiare), reprezintă *fluxurile financiare*, a căror interconectare generează circuitele financiare.

Privite la scara subiecților economici, tranzacțiile financiare (metamorfoza banilor) permit diversilor subiecți să realizeze repartizarea dorită, în timp, a utilizărilor date veniturilor, în funcție de nevoile și aprecierile lor, o repartizare mai rațională economic decât în absența tranzacțiilor financiare.

Circulația bănească și delimitările acesteia

Din cele expuse mai sus, rezultă o primă accepțiune care se poate da circulației monetare, ca fiind procesul de mișcare a banilor în cadrul și în scopul asigurării circulației bunurilor și serviciilor.

Este necesar ca o cantitate de monedă să rămână în permanență în circulație. Pe măsură ce are loc schimbul de mărfuri, o parte importantă din moneda respectivă va reveni în depozitele instituțiilor bancare. Strict monetar, în circulație va trebui să rămână constant o anumită cantitate de bani – numerar sau monedă de cont – care să permită realizarea mărfurilor și serviciilor pe o perioadă de timp determinată și în condiții normale ale circuitelor. Realizându-se preponderent prin intermediul monedei de cont, funcția banilor ca mijloc de plată se amplifică, influențând structura cantității de monedă.

Totodată, înlocuirea monedelor cu instrumentele financiare generează modificări fundamentale în circulația monetară, asigurând o oarecare independență a acesteia față de circulația mărfurilor și, totodată, accentuându-i influența asupra acesteia din urmă.

Într-o accepțiune intensională, *circulația monetară* se definește ca fiind un ansamblu coerent și complex de fluxuri și circuite prin intermediul cărora se desfășoară mișcarea banilor, în procesul realizării mărfurilor și serviciilor, mișcare dependentă relativ de procesualitatea circulației mărfurilor, desfășurându-se conform unor regularități specifice economiei de piață.

În unitatea sa prin diversitate, circulația monetară îndeplinește două funcții, care se regăsesc continuu în mișcarea banilor:

- *funcția de instituționalizare*, prin care circulația monetară generează, dezvoltă și extinde sistemul monetar și componentele acestuia;
- *funcția de subzistență*, de emisiune, prin care se realizează punerea în circulație și retragerea din circulație a banilor.

7.2. Masa monetară și agregatele monetare

Tabel 3. Definirea masei monetare

Masa monetară	<ul style="list-style-type: none">• reprezintă un indicator care desemnează totalitatea mijloacelor bănești existente în economia unei țări la un moment dat, sau ca medie pe o anumită perioadă;• este un indicator statistic, care se cuantifică pe baza bilanțului centralizat al întregului sistem bancar dintr-o țară, după deducerea operațiunilor duble dintre bănci.
---------------	---

Costin Kirițescu în lucrarea citată anterior avansează două definiții care circulă în legătură cu masa monetară:

1) Masa monetară este o mărime eterogenă constând din suma activelor care pot fi utilizate pe teritoriul unei țări pentru cumpărarea de bunuri și servicii și pentru achitarea datoriilor (definiția monetaristă)

2) Masa monetară este agregatul sau agregatele financiare care sunt strâns corelate cu produsul național brut sau cu un alt indicator al activității economice.

În structura masei monetare se cuprind:

- monedele principale;
- bancnotele și biletele de tezaur;
- banii divizionari de metal și hârtie;
- banii de cont.

Privită dintr-o altă structură, masa monetară cuprinde **numerarul și banii scripturali**. Aceste două componente au aceleași funcții în activitatea economică și se pot transforma una în cealaltă. Ponderea cea mai mare în masa monetară o au banii scripturali.

Pentru a determina nivelul masei monetare se iau în considerare mijloacele bănești existente în conturile clienților, plus numerarul în circulație, respectiv, elementele din pasivul băncilor comerciale și cele ale băncii centrale.

Structura masei monetare

Masa monetară se prezintă ca o mărime eterogenă constând din totalitatea activelor care pot fi utilizate pentru procurarea bunurilor și serviciilor și pentru plata datoriilor.

Altfel spus, masa monetară reprezintă ansamblul mijloacelor de plată, respectiv de lichiditate, existente la un moment dat în cadrul unei economii.

Generalizând diferitele accepțiuni și interpretări date masei monetare, sferei sale de cuprindere, majoritatea monetariștilor au apreciat că în structura acesteia pot fi incluse următoarele active:

1. *moneda efectivă* sau numerarul (bilete de bancă și monedă divizionară);
2. *moneda de cont*, respectiv disponibilități în conturi curente;
3. *depunerile la termen* și în vederea economisirii;
4. *alte active*, cu grad mai mare sau mai mic de lichiditate.

Moneda efectivă

Este solicitată de agenții economici, nu în calitate de marfă, ci pentru bunurile și serviciile ce pot fi procurate în schimbul ei.

Moneda efectivă reprezintă, deci, activul cel mai lichid, fiind, totodată, una din componentele importante ale masei monetare.

Moneda de cont (disponibilitățile în conturi curente la vedere). Același grad de lichiditate îl probează și disponibilitățile din conturile curente și asupra cărora pot fi trase cecuri și efectua plăți fără preaviz. O sumă depusă în cont poate fi considerată monedă întrucât titularul depozitului respectiv poate să-și achite datoriile sau să-și procure bunuri și servicii cu cecuri trase asupra sa. Aceste disponibilități în conturi la vedere au aceleași calități precum moneda efectivă, putând fi transformate, fără restricții, una în cealaltă. În practica din țările dezvoltate, majoritatea tranzacțiilor (peste 90%) se lichidează cu ajutorul cecurilor.

Depozitele la termen și în vederea economisirii. Alături de moneda efectivă și de cont, în structura masei monetare sunt incluse depozitele la termen constituite la bănci, case de economii etc., asupra cărora nu pot fi trase cecuri și efectua plăți imediate, dar care pot fi retrase după un preaviz.

Alte active. Din aceleași rațiuni, în structura masei monetare sunt incluse și *activele plasate în diferite titluri*, emise și puse în circulație pe piața financiar-monetară, ele având un grad mai mare sau mai mic de lichiditate.

7.3. Indicatori și agregate monetare

A) Indicatori monetari

Dimensionarea masei monetare și urmărirea evoluției acesteia, a diferitelor tendințe pe care le înregistrează activele componente, cu grade diferite de lichiditate, se realizează folosind anumiți indicatori monetari, integrați într-un model de analiză monetară de natură să explice și să orienteze procesele și politica monetară.

Monetariștii grupează indicatorii monetari în *două categorii*. un prim set de indicatori sunt cei care oferă informații privind estimarea evoluției masei monetare și care exprimă *caracterul politicii monetare*, ca expansionistă sau restrictivă. A doua categorie grupează acei indicatori care oferă informații privind estimarea efectelor exercitate de politica monetară asupra celei economice, ei exprimând în acest caz *obiectivele politicii monetare*. Unii monetariști fac distincție în cadrul acestei din urmă categorii de indicatori, între cei care exprimă obiectivele pe termen scurt (short term targets) de cei care exprimă obiectivele pe termen lung (long term targets) ale politicii monetare. Primii sunt considerați "*indicatori monetari propriu-ziși*" oferind informații atât despre caracterul evoluției masei monetare, cât și despre obiectivele pe termen scurt urmărite de autoritățile monetare pentru influențarea proceselor extramonetare. Cei din urmă sunt considerați "*indicatori economici*", ei reflectând legătura dintre obiectivele politicii monetare și scopurile politicii economice generale.

În practica monetară din țările dezvoltate se utilizează ca indicatori de reflectare a caracterului și obiectivelor politicii monetare *rata dobânzii și agregatele monetare*.

B) Agregatele monetare

Deși *agregatele monetare* diferă în general de la țară la țară în funcție de condițiile existente, respectiv de gradul de dezvoltare a pieței financiare, de conceptele și politicile care domină scena monetară și de nevoile practice imediate și de perspectivă, totuși, ele au anumite caracteristici comune. Pornind de la aceste aprecieri, specialiștii au grupat agregatele monetare *în trei categorii*:

- **moneda primară** (baza monetară sau moneda de rezervă).

Aceasta reprezintă moneda emisă și controlată de banca centrală. Se definește ca *diferența* dintre total activ și total pasiv din bilanțul acestei instituții. *Activul băncii* centrale reflectă, în general, modalitățile prin care aceasta creează moneda și anume: prin distribuirea de credite băncilor comerciale, altor instituții de credit și tezaurului; prin rescontarea efectelor comerciale și a celor publice. În ce privește, *pasivul*, acesta exprimă mărimea și repartizarea pe deținători a monedei primare (bilete de bancă, monedă divizionară, disponibilitățile în contul tezaurului și în conturile băncilor creatoare de monedă scripturală etc.).

- **moneda ca mijloc de plată**, respectiv masa monetară în sens restrâns (money supply), cuprinzând produsele monetare, respectiv mijlocele de plată, create de banca centrală și celelalte bănci și instituții financiar-bancare.
- **moneda ca avuție netă** care include produsele monetare amintite, inclusiv acele active care nu se utilizează ca mijloace de plată în mod curent, dar care se pot transforma mai rapid sau mai lent în lichidități.

7.4. Contrapartidele masei monetare

După cum am arătat, masa monetară reprezintă totalitatea produselor monetare create și puse la dispoziția unei economii la un moment dat. Altfel spus, ea reprezintă ansamblul mijloacelor de plată, respectiv de *lichidități*, înțelegând prin aceasta din urmă capacitatea unor active financiare disponibile de a fi transformate fără complicații în monedă (efectivă sau de cont).

Lichiditățile se prezintă sub forma *creanțelor* asupra intermediarilor financiari (bănci centrale, bănci comerciale și tezaur), deținute de agenții nefinanciari și care reprezintă contrapartidele masei monetare.

Băncile creează monedă. Monetizând activele, ele le plasează sub formă de credite agenților nonfinanciari. Achiziția de contrapartidă are loc prin:

- a) creația monetară a băncilor comerciale;
- b) creația a băncii centrale;
- c) finanțarea monetară.

Tema 8. Sistemul monetar al Republicii Moldova

8.1. Sistemul monetar național. Evoluție

Unitatea monetară a Basarabiei, leul românesc, a fost introdusă în circulație în 1867 în legătură cu crearea unui sistem monetar asemănător Uniunii Monetare Latine. Până în 1890 leul s-a aflat în circulație pe teritoriul României paralel cu francul francez. Uniunea Monetară Latină a fost un acord încheiat în 1865 între Franța, Belgia, Italia și Elveția (în 1869 aderă și Grecia), cu scopul menținerii stabilității circulației monetare în baza bimetalismului. Principalul scop al creării Uniunii Monetare Latine, și, în primul rând, al principalului participant la această uniune – Franța, a fost crearea unui bloc comercial valutar pentru întărirea pozițiilor țărilor-membre pe piața internațională, față de Marea Britanie și Germania. Pe teritoriul țărilor-membre se aflau în circulație monede confecționate din aur și argint, raportul dintre ele fiind de 1:15.5. Aceste monede aveau conținut egal de metal prețios (greutatea monedei și titlul aliajului), ce corespundea conținutului francului francez (4.5 g. argint și 0.29 g. aur)

Sistemul monetar contemporan al Republicii Moldova a apărut în noiembrie 1993, odată cu introducerea în rotație a unității monetare naționale. Cadrul instituțional al acestui sistem a apărut în 1991, odată cu aprobarea de către Parlament a legilor “Cu privire la Banca Națională de Stat a Republicii Moldova” și “Cu privire la bănci și activitate bancară”. În baza acestor legi în 1991, în a doua jumătate a anului, a fost creat un sistem bancar din două niveluri:

- 1) Banca Națională a Republicii Moldova;
- 2) bănci comerciale.

La sfârșitul anului 1995 – începutul anului 1996 Parlamentul a aprobat două legi noi, care au înlocuit legile bancare din 1991: “Legea cu privire la Banca Națională a Republicii Moldova” și “Legea cu privire la instituțiile financiare”. Aceste legi reglementează într-o măsură mai mare, față de legile precedente, organizarea și efectuarea rotației monetare. Scara prețurilor în Republica Moldova s-a stabilit stihinic, mijloacele bănești se emit în rotație de Banca Națională în baza operațiilor de credit ale acesteia

Politica monetară, valutară și creditară se elaborează de Banca Națională în comun acord cu Guvernul. Sistemul monetar al Republicii Moldova se află în dezvoltare permanentă, în sensul elaborării și introducerii în practică a instrumentelor monetare existente în toate țările dezvoltate (instrumentele de supraveghere bancară, crearea atributelor pieței hârtiilor de valoare, implementarea mecanismului contabil conform principiilor internaționale, etc.)

8.2. Relația Republicii Moldova cu Fondul Monetar Internațional (FMI)

Fondul Monetar Internațional (FMI) este o organizație internațională care are obiectivul de a promova cooperarea monetară internațională, de a înlesni expansiunea și creșterea echilibrată a comerțului internațional, precum și de a promova stabilitatea valutară. Republica Moldova a acceptat Statutul FMI prin Hotărârea Parlamentului nr. 1107 din 28 iulie 1992, iar la 12 august 1992 a devenit membru al FMI. BNM, în calitate sa de agenție fiscală a Republicii Moldova în cadrul

FMI, este împuternicită să efectueze, în numele Republicii Moldova, toate operațiunile și tranzacțiile autorizate conform Statutului FMI.

În cadrul FMI, Republica Moldova face parte din grupa de țări (constituentă) care include: Armenia, Belgia, Bosnia și Herțegovina, Bulgaria, Cipru, Croația, Georgia, Israel, Luxemburg, Republica Macedonia, Muntenegru, Olanda, România și Ucraina.

Poziția de guvernator al Republicii Moldova în cadrul Consiliului de Guvernatori al FMI este deținută de către dl Sergiu Cioclea, Guvernatorul BNM, iar cea de guvernator supleant – de către dl Marin Moloșag, consilierul Guvernatorului BNM.

Cota actuală a Republicii Moldova la FMI constituie 172.5 milioane Drepturi Speciale de Tragere (DST), ceea ce reprezintă 0.04 la sută din capitalul FMI. Această cotă a intrat în vigoare la 17 februarie 2016 după ce Republica Moldova și-a majorat cota sa anterioară de 123.2 milioane DST. Majorarea respectivă s-a produs în contextul a 2 reforme importante inițiate de FMI în anul 2010 – Cea de-a Paisprezecea Revizuire Generală a Cotelor și Reforma Consiliului Executiv al FMI. În rezultatul implementării reformelor menționate, capitalul FMI a fost dublat (de la 238.5 miliarde DST la 477 miliarde DST), cotele țărilor membre au fost ajustate pentru a reflecta mai exact poziția acestora în economia globală, iar Consiliul Executiv al FMI a devenit mai reprezentativ. Țara noastră și-a exprimat susținerea pentru aceste reforme prin adoptarea Legii nr. 109 din 11 mai 2012 cu privire la majorarea sumei de subscripție a Republicii Moldova la Fondul Monetar Internațional și a Legii nr. 118 din 24 mai 2012 pentru acceptarea Amendamentului la Statutul Fondului Monetar Internațional privind reforma Consiliului Executiv.

Pe 30 iunie 1995 Moldova a acceptat prevederile Articolului VIII al Statutului FMI. Prin aceasta, Republica Moldova se angajează să nu recurgă la introducerea de restricții cu privire la efectuarea plăților și transferurilor pentru tranzacții internaționale curente și să nu participe la aranjamente valutare discriminatorii sau practici valutare multiple, fără aprobarea / consultarea FMI.

Din momentul aderării la FMI, Republica Moldova a beneficiat de următoarele acorduri cu FMI pentru susținerea programelor de ajustare economică ale autorităților și anume: Mecanismul de finanțare compensatorie și excepțională (CCFF), Mecanismul finanțării reformelor structurale (STF), Acordurile Stand-by (SBA), Mecanismele de finanțare extinsă (EFF) și Mecanismele de reducere a sărăciei și creștere economică (PRGF) - din 2009 numite Mecanisme de creditare lărgită (ECF).

Anual FMI acordă Republicii Moldova consultări în domeniul politicii economice și financiare, conform prevederilor Articolului IV al Statutului FMI, care reglementează relațiile de cooperare dintre țările membre și FMI.

BNM este un participant activ în cadrul Standardului Special de Diseminare a Datelor (SDDS), la care a aderat în luna mai 2006 și prin intermediul căruia, în mod periodic, sînt puse la dispoziția publicului date privind indicatorii economici, financiari și socio-demografici în scopul asigurării transparenței politicilor și performanțelor macroeconomice ale țării.

Urmare consecințelor crizei financiare, FMI a extins proiectul cu privire la indicatorii financiari de stabilitate Financial Soundness Indicators (FSI), lăsînd invitația de participare la proiectul nominalizat mai multor țări, printre care și Republicii Moldova. Astfel, BNM a fost desemnată instituția responsabilă de compilarea informației aferente FSI și transmiterea acesteia

FMI. Obiectivul de bază al FSI este de a promova analiza macroprudențială și de a evalua punctele forte și vulnerabilitățile sistemelor financiare.

În cadrul politicilor de evaluare a gradului de adoptare a standardelor internaționale în domeniile relevante pentru activitatea FMI, Republica Moldova a participat la diverse programe, inclusiv:

Programul FMI și al Băncii Mondiale (din 2004) de evaluare a sectorului financiar (Financial Sector Assessment Program - FSAP), fiind actualizat în 2007 și în 2014.

ROSC - Data Module (raportul privind respectarea standardelor și codurilor), prin care experții FMI au realizat în iulie 2005 o evaluare a calității statisticilor macroeconomice elaborate în Republica Moldova.

FMI a acordat Republicii Moldova asistență tehnică într-un șir de sectoare, inclusiv în cel al politicii monetare/organizării băncii centrale, sistemului de raportare monetară, supravegherii bancare etc.

Comunicatele reprezentanței FMI în Republica Moldova, acordurile cu FMI, rapoartele, precum și alte informații sînt disponibile pe pagina-web a FMI:

8.3. Agregatele monetare în Republica Moldova

Agregatele monetare sunt indicatorii utilizați pe larg în cazul analizei monetare care presupune studiul fenomenului de creație monetară, dar și a modificărilor consemnate în structura și dimensiunea masei monetare cu efectele ulterioare.

Importanța agregatelor monetare poate fi justificată prin rolul acestora în calitate de:

- indicator statistico-monetar ce permite măsurarea masei monetare și explicarea modificării acesteia în timp ca urmare a influențelor de natură economică, politică sau socială, ce acționează atât pe plan intern, cât și extern;

- instrument indirect de politică economică pentru atingerea obiectivelor intermediare de politică monetară (regimul de țintire a agregatelor monetare).

Având în vedere că, structura și numărul agregatelor monetare sunt diferite de la o țară la alta, în funcție de gradul de dezvoltare a pieței financiare și de situația economică a țării, sunt necesare criterii comune conform cărora vor fi clasificate aceste agregate. În acest sens, au fost elaborate standarde la nivel internațional de către organizațiile internaționale, precum ar fi Fondul Monetar Internațional sau Banca Centrală Europeană, în baza cărora se fundamentează metodologia de calcul a agregatelor monetare.

Utilizarea agregatelor monetare presupune definirea conceptuală și evaluarea cantitativă a acestor indicatori, luând în considerație următoarele particularități similare agregatelor monetare independente de țară:

1. caracter progresiv al agregatelor după regula că cel mai mic agregat se conține în toate celelalte, iar agregatul cel mai mare include toate agregatele mai mici.

2. divizarea acestora conform criteriului lichidității, ordinea acestora ne fiind întâmplătoare (spre exemplu, în cazul Republicii Moldova M0 fiind agregatul cu cea mai înaltă lichiditate, iar M3 fiind format din active cu un grad mai redus al lichidității).

Tabel 4. Definirea agregatelor monetare în Republica Moldova

	M0	M1	M2	M3
Bani în circulație	X	X	X	X
Depozite la vedere		X	X	X
Depozite la termen			X	X
Instrumentele pieței monetare			X	X
Depozite în valută străină				X

Conform metodologiei elaborate de către BNM, structura masei monetare pentru Republica Moldova este reprezentată în tabelul nr.1, fiind formată din 4 agregate monetare (spre exemplu, în Franța și Anglia se operează, de asemenea, cu 4 agregate monetare, iar în SUA, acestea sunt în număr de 6).

În cazul Republicii Moldova, pe parcursul anilor 1994-2008 agregatele monetare au servit o bună parte de timp ca obiectiv intermediar pentru politica monetară, perioadă în care obiectivul stabilității prețurilor s-a realizat prin intermediul țintirii agregatelor monetare. Începând cu anul 2009 acești indicatori statistico-monetari sunt utilizați în analiza economică pentru determinarea din timp a efectelor inflaționiste.

CAPITOLUL III. CREDITUL

Obiective operaționale

- să descrie conținutul și caracteristicile creditului;
- **să interpreteze funcții și forme ale creditului**
- să determine formele creditului și clasificarea lui;
- **să determine particularitățile relațiilor de credit.**
- să explice elementele definiției ale dobânzii și formele ei;
- să examineze conceptul de rată a dobânzii și determinarea acesteia;
- să determine funcțiile dobânzii și nivelurile ei.
- să analizeze teoria naturalistă a creditului;
- să evalueze teoria capital-creativă a creditului.

Bibliografie

1. Basno C., Circulația bănească și creditul. Partea I. ASE, București, 1979
2. Bocanu I., Regimul juridic al dobânzilor. Editura Economică, București, 1996
3. Cerna S., Bani și creditul în economiile contemporane. Editura enciclopedică, București, 1994
4. Vasilescu E., Monedă și credit. Vol. I, ASE București, 1991

Tema 9. Creditul

9.1. Creditul. Trăsături caracteristice.

Creditul este operațiunea prin care *se ia în stăpânire imediată resurse, în schimbul unei promisiuni de rambursare viitoare, în mod normal însoțite de plata unei dobânzi ce remunerează pe împrumutător.*

Trăsături caracteristice:

▪ *Subiectele raportului de credit, creditorul și debitorul prezintă o mare diversitate în ce privește apartenența la structurile social-economice, motivele angajării în raport de credit și durata angajării sale, astfel că ierarhizarea acestor laturi, în amănunt, este dificilă.*

O apreciere generală asupra naturii participanților la procesul de creditare: creditorii și debitorii, conturează trei categorii principale și de amplă cuprindere: întreprinderile, statul și populația.

▪ *Promisiunea de rambursare, element esențial al raportului de credit, presupune riscuri, și necesită, în consecință, adesea, angajarea unei garanții.*

În raporturile de credit, riscurile probabile sunt:

- riscul de nerambursare;
- riscul de imobilizare.

Riscul de nerambursare constă în probabilitatea întârzierii plății sau a incapacității de plată datorită conjuncturii, dificultăților sectoriale, sau deficiențelor împrumutatului.

Riscul de imobilizare survine la bancă, sau la deținătorul de depozite, care nu este în măsură să satisfacă cererile titularilor de depozite, din cauza unei gestiuni nereușite a creditelor acordate.

▪ *Termenul de rambursare* ca trăsătură specifică a creditului are o mare varietate. De la termene foarte scurte (24 ore, termen practicat între bănci pe piețele monetare) și încheindu-se cu termene de la 30 la 50 de ani și chiar 100 (în soluții recente pentru împrumuturi privind construcția de locuințe).

▪ *Dobânda* este o caracteristică esențială a creditului.

▪ *Tranzacția. Acordarea creditului*

Creditul poate fi consimțit în cadrul unei tranzacții unice; acordarea unui împrumut, vânzarea unei obligațiuni, angajarea unui depozit.

În ultimul timp s-a dezvoltat sistemul de credit deschis, în cadrul căruia împrumuturile efective intervin la intervale liber alese de debitor. Cărțile de credit sunt modalitățile cele mai răspândite pentru această formă.

▪ *Consemnarea și transferabilitatea* sunt de asemenea, caracteristici ale creditului. Acordurile de credit sunt consemnate, în marea lor majoritate, prin înscrisuri, instrumentele de credit, a căror formă de prezentare implică aspecte multiple și diferențiate.

9.2. Funcțiile creditului

Funcțiile creditului, ca expresie a dezideratelor fundamentale față de existența și menirea operațională a relațiilor de credit, sunt:

- a) funcția de mobilizare, de ameliorare calitativă a disponibilităților bănești și de redistribuire;
- b) funcția de emisiune;
- c) funcția de reflectare și stimulare a eficienței în activitatea agenților economici.

9.3. Formele creditului

Diversitatea formelor sub care se manifestă creditul în economie a impus utilizarea mai multor criterii semnificative de clasificare, în funcție de care se disting următoarele:

1. după natura economică și participării la relația de creditare, se remarcă:

- creditul comercial;
- creditul bancar;
- creditul de consum;
- creditul obligatar;
- creditul de consum.

2. după calitatea debitorului se delimitează:

- creditul acordat persoanelor fizice;
- creditul acordat persoanelor juridice.

3. după calitatea debitorului și a creditorului se disting:

- creditul privat;
- creditul public.

4. după scopul acordării creditului:

- credite de producție;
- credite de circulație;
- credite de consum.
- 5. după natura garanțiilor:
- credite reale;
- credite personale.
- 6. după întinderea drepturilor creditorului:
- credite denunțabile;
- credite nedenuțabile;
- credite legale.
- 7. după modul de stingere al obligațiilor de plată:
- credite amortizabile;
- credite neamortizabile.
- 8. după termenul la care trebuie rambursat creditul:
- credite pe termen scurt;
- credite pe termen mijlociu;
- credite pe termen lung.

Tema 10. Dobânda și rata dobânzii

10.1. Elementele definiției ale dobânzii

Dobânda poate fi considerată ca o remunerare pe care capitalismul o primește *pentru folosirea capitalului propriu* (dobânda originară a capitalului) sau pentru capitalul încredințat *spre utilizare altor persoane* (dobânda împrumutului) pe o durată dată, pentru o folosire oarecare.

În sens restrâns, sau ca formulă mai mult utilizată, *dobânda este suma ce revine proprietarului la rambursarea sumei împrumutate* sau prețul folosirii capitalului și totodată remunerarea riscului pe care îl implică împrumutul respectiv.

10.2. Factorii care determină nivelul dobânzii

Un prim asemenea factor este *productivitatea capitalului*, o anumită productivitate a capitalului, adică o anumită rată a profitului, aflate într-o dinamică determinată de evoluții și conjuncturi.

Întreprinzătorul, atunci când își propune să mobilizeze un capital suplimentar, trebuie să evalueze realist posibilitățile de rentabilitate, respectiv dimensiunile profitului, întrucât el va trebui să remunereze corespunzător pe deținătorul de capital.

Un al doilea factor general ce determină nivelul dobânzii este *lichiditatea*.

Independent de orice alte condiții, creditorii vor prefera acea formă de împrumut care să le asigure lichiditatea. Deci se preferă termene scurte.

Orice angajare mai îndelungată a resurselor creditului, orice diminuare a lichidității sale este însoțită de o sporire a sumelor plătite ca dobânzi, implică o creștere a nivelului dobânzii.

Riscul nerambursării este un alt factor general al nivelului dobânzii.

Rambursarea la termen este o condiție a perpetuării raporturilor de credit și a sistemului de credit. Rambursarea este o cerință generală care poate fi asigurată dacă în cazurile particulare se iau măsurile necesare de evitare și acoperire a acestui risc.

Raportul dintre oferta și cererea de credite este evident un factor esențial în determinarea nivelului dobânzii.

10.3. Rata dobânzii și determinarea acesteia

În orice economie, dobânda se exprimă în mărimi relative cu ajutorul ratei dobânzii, calculate după relația:

$$r_d = \frac{D * 100}{C}$$

în care:

r_d = rata dobânzii

D = dobânda plătită (încasată) la un împrumut pe timp de un an

C = suma împrumutată.

La credite și depuneri există două modalități de calcul:

a. **Calculul dobânzii simple**, în situația în care depunerile și creditele au o perioadă de până la un an. În acest caz, dobânda se stabilește după relația:

$$D = \frac{C * n_z * r_d}{360 * 100}$$

în care:

D = dobânda în sumă absolută;

C = capitalul împrumutat;

n_z = numărul de zile pentru care se realizează creditarea;

r_d = rata dobânzii.

b. **Calculul dobânzii compuse** se practică în situația în care perioada de creditare este mai mică de un an. Această perioadă poate fi exprimată în ani întregi, sau în ani întregi plus fracțiuni de un an.

În situația în care perioada de creditare sau depunerea este exprimată în ani întregi, dobânda se calculează pe baza relației:

$$D = C_f - C_i = C_i * k^n - C_i$$

în care:

D = dobânda percepută sau bonificată;

C_f = capital fructificat;

C_i = capital inițial;

k = coeficientul de fructificare ($1 + r_d$);

n = numărul de ani cât durează depunerea sau creditarea.

Din aceste relații se pot evidenția și ceilalți factori. Astfel:

$$C_i = \frac{C_f * r_d}{k} = \sqrt{\frac{C_f}{C_i}}$$

În situația în care perioada de depunere sau creditare este formată din ani întregi și fracțiuni de an, calcularea dobânzii se face după următoarea relație:

$$D = C_f - C_i = \left[C_i * k^n + \frac{C_i * k^n * n_z * r_d}{360 * 100} \right] - C_i = C_i k^n \left[1 + \frac{n_z * r_d}{360 * 100} \right] - C_i$$

10.4. Dobânda nominală și dobânda reală

În condițiile procesului inflaționist rata dobânzii implică două ipostaze:

- dobânda nominală, exprimată ca atare (prin rata curentă de piață);
- dobânda reală, ca diferență între *dobânda nominală* și gradul de eroziune a capitalului, determinat de evoluția procesului inflaționist. În acest context, dobânda reală este direct proporțională cu dobânda nominală și invers proporțională cu gradul de depreciere monetară.

Astfel, rata dobânzii reale este dată de: $\frac{1 + \text{rata dobânzii nominale}}{1 + \text{rata inflației}} - 1$.

În condițiile în care, rata inflației este de 10%, iar rata dobânzii de 20% vom avea:

$$\frac{1 + 0,2}{1 + 0,1} - 1 = \frac{1,2}{1,1} - 1 = 1,0909 - 1 = 0,0909 \text{ respectiv } 9,09\%.$$

Evoluțiile dobânzii reale în lumea contemporană demonstrează disparitățile dintre dobânda nominală și dobânda reală.

CAPITOLUL IV SISTEMUL DE PLĂȚI

Obiective operaționale

- să cunoască mecanismele de plată
- să aprecieze modalitățile de plată
- Să definească sistemul de plăți
- Să identifice instrumentele de plată
- Să caracterizeze instrumentele de plată utilizate în R.M.

Bibliografie

1. Bran P., Mecanismul monetar, Editura Știința. Chișinău, 1991
2. Dardac N., Vasilescu E., Moneda și credit. Vol.I. București, 1992
3. Dedu V., Management bancar. Editura Mondan, București, 1997
4. Dobrotă N., Economie politică, Editura Economică, București 1997
5. Maria Bodnar, Finanțe-monedă. București, 1995

Tema 11. Sistemul de plăți și riscurile asociate

11.1. Conceptul și conținutul sistemului de plăți

Sistemul de plăți poate fi definit ca un set de înțelegeri (aranjamente) privind descărcarea obligațiilor asumate de agenții economici ori de câte ori aceștia achiziționează resursele reale sau financiare. În economiile care nu se bazează pe schimburi în natură, astfel de obligații sunt descărcate prin transferul titlului de proprietate a unei categorii de active, care, prin însăși natura și lărga lor acceptabilitate, sunt cunoscute sub denumirea de bani. Din punct de vedere istoric, aceste active au luat forma unei mărfi (de pildă, aur sau argint) sau a unor diverse mijloace de consemnare a obligațiilor emise de instituții guvernamentale, instituții financiare sau persoane private care, în principiu, erau compensabile în mărfuri.

11.2. Instrumentele de plată

Instrumentele de plată utilizate s-au diversificat continuu, o dată cu mutațiile ce au avut loc în cadrul economiei și al perfecționării tehnicilor de transmitere a mesajelor.

Privite în ansamblul lor, se disting:

1. *Plata prin marfă contra marfă*, cunoscută sub denumirea de *troc*, *compensație*. Din punct de vedere istoric este prima “modalitate” de plată apărută, iar revenirea la acest mod de plată a fost determinată, pe de o parte, de fenomene de criză financiară națională sau internațională (de exemplu, criza din 1929 – 1933, criza datoriilor externe din 1980 – 1985 etc.), iar pe de altă parte, de limitele financiare ale unor participanți la schimburile internaționale.

În prezent, această tehnică este utilizată ca metodă de a “debloca” relațiile comerciale cu țări, firme etc., ale căror disponibilități financiare sunt modeste sau inexistente.

2. *Plata în numerar*. Dacă în trecutul istoric plata cu “bani peșin” constituia o certitudine la încheierea unei tranzacții, în etapa contemporană locul său în ansamblul plăților este modest și pe cale de dispariție, ca urmare a dezavantajelor și riscurilor pe care le incumbă:

- transportul efectiv;
- contactul direct între cei doi parteneri;
- dificultatea de a sincroniza obligațiile partenerilor.

Cu toate acestea, factori diferiți determină ca, și în epoca contemporană, plata în numerar să fie utilizată.

Elementul fundamental al plății în numerar îl constituie încrederea care trebuie să existe între partenerii de afaceri.

3. *Plata prin cec* este cea mai apropiată de plata în numerar, iar caracterul înscrisului – cecului – oferă partenerilor de afaceri un grad de siguranță mai ridicat. Plata prin cec – în diferitele sale forme – a luat o deosebită amploare după anii '60, fiind utilizată cu precădere în spațiul plăților necomerciale.

4. *Plata prin titluri de credit*, respectiv prin utilizarea cambiei și a biletului la ordin, se numără printre cele mai vechi tehnici de plată. În timp, acestea au evoluat de la utilizarea lor singulară, în sine, sistem care se practică și în prezent, la asocierea lor unei alte tehnici de plată cum ar fi acreditivul documentar, incasoul etc., adesea cu valoare de instrument de garantare (în cazul incasoului, de exemplu) sau ca rezultat al unor reglementări specifice, particulare privind plata (scrisoarea de credit comercială, specifică țărilor de drept anglo-saxon).

Fiecare dintre aceste două titluri de credit prezintă anumite particularități în utilizarea lor ca mijloc de plată, oferind un gard de securitate ridicat părților implicate.

5. *Ordinul de plată* este legat de apariția băncilor și dezvoltarea relațiilor la nivel internațional între acestea. În esență, se aseamănă plăților în numerar, dar se realizează pe canal bancar și constă din ordinul pe care un client îl dă băncii sale de a plăti, din contul său, o sumă de bani unei alte persoane în contul acesteia, care poate fi deschis la orice altă bancă, sau chiar la aceeași bancă. În practică este denumit și “plata direct din cont” sau “plata din cont”.

Indiferent de denumire, plata presupune, în prealabil, un ordin dat de titularul contului.

11.3. Modalitățile de plată

A. Plăți în numerar

Instrumentele de plată prezentate mai sus se pot grupa în două categorii distincte:

- plăți în numerar;
- plăți prin virament.

B. Plăți prin virament

A doua modalitate de efectuare a plăților și cea mai importantă ca volum este viramentul. Această modalitate de plată a apărut o dată cu băncile și este strâns legată de acestea, adică nu se poate desfășura în afara lor.

Viramentul este de două tipuri:

- de credit;
- de debit.

Viramentul de credit este cel mai utilizat și constă în faptul că plătitorul (debitorul) dispune de fondurile sale și dă dispoziție să se efectueze plata, nefiind necesar un consimțământ

prealabil al plătitorului. Din această grupă fac parte cele mai importante instrumente de plată, precum ordinul de plată, cecul și cambia.

În cazul viramentului de debit, utilizarea sa este mai rară. În prealabil este dat consimțământul plătitorului transmis băncii sale. Prin acest consimțământ, plătitorul împuternicește creditorul să facă demersurile pentru efectuarea plății, adică să depună documentele la bancă și să ceară ca suma respectivă de plată să fie transferată în contul său.

Tema 12. Instrumente de plată utilizate în Republica Moldova

12.1. Utilizarea instrumentelor de plată în Republica Moldova

Regulamentul BN privind compensarea multilaterală a plăților interbancare fără numerar, pe suport de hârtie, stabilește că toate instrumentele de plată (ordin de plată cu valori sub 500 milioane lei, cecuri, cambii și bilete la ordin, indiferent de valoarea acestora) se realizează prin intermediul caselor. Zilnic între orele 10⁰⁰ - 11³⁰, în cursul ședințelor de compensare, care au loc în casele de compensație, schimbul de instrumente de plată compensabile se realizează bilateral între agenții de compensare ai unităților bancare participante.

În decursul unei ședințe de compensare se disting două etape:

- prima etapă destinată transferului de instrumente de plată compensabile;
- a doua etapă, destinată operațiilor de corecție prin luarea în considerare a refuzului transferului de instrumente de plată sau de date procesate greșit, anterior.

Ședința de compensare se finalizează atunci când inspectorul de compensare din cadrul BNR constată că totalul sumelor încasate de Casa de compensații este egal cu totalul sumelor plătite.

- Intervalele de timp în care se compensează instrumentele de plată variază de la două zile (pentru circuitul local) până la șapte zile pentru circuitul național, în cazul unui ordin de plată.

Circuitul de compensare ale instrumentelor de plată de debit (cecuri, cambii, bilete la ordin) durează mai mult datorită particularităților pe care le prezintă și datorită verificării existenței disponibilității bănești existente în contul clientului plătitor (trăgătorul, trasul sau altă persoană obligată).

Duratele maxime ale circuitelor variază de la 3 zile pentru cele cu circuit local, până la 9 zile pentru cele cu circuit național.

12.2. Alte instrumente și modalități de plată

Ca urmare a expresiei îndelungate, băncile din țările dezvoltate oferă clienților și alte instrumente și modalități de plată, față de cele prezentate.

Banca la domiciliu (home banking) semnifică realizarea tranzacțiilor bancare prin telefon. Această modalitate este utilizată de către clienții individuali, persoane fizice și agenți economici, care prin intermediul mijloacelor de comunicații, au acces la centrul computerizat al instituției financiare.

În cazul în care se utilizează aparate telefonice, serviciul este cunoscut sub numele de **phone banking**. Accesul direct la serviciile băncilor se poate asigura prin terminale videotext (Minitel în Franța), sau prin prestarea de către companiile telefonice a unor servicii de transfer de fonduri sau plăți privind facturile (SUA).

La modul general, serviciile oferite prin acest sistem modern sunt:

- furnizarea de informații cu privire la soldul contului;
- solicitarea de cecuri;
- transferul sumelor între conturi;
- plata facturilor.

Telebankingul

Reprezintă o modalitate de transmitere a informațiilor privind extrasele de cont și instrucțiunile de plată. Datele sunt schimbate, în cadrul acestui sistem, prin intermediul transferurilor de fișiere, cu privire la ordinele de transfer credit, transfer debit sau cecuri.

Este practicat, în special, de către agenții economici care au un volum mare de plăți de efectuat și care dispun de un sistem de contabilitate automatizat.

Banii electronici

Utilizarea Internet-ului în scopuri comerciale, respectiv crearea magazinelor virtuale, permite clienților vizualizarea acestora, achiziționarea produselor care sunt oferite și plata cumpărătorilor pe bază de credit. Riscul aferent unor asemenea operațiuni este ridicat, întrucât prin receptarea mesajelor prin Internet, securitatea transferurilor este scăzută. Pentru soluționarea acestui aspect, se preconizează ca între cumpărător și vânzător să se stabilească anumite înțelegeri înainte de încheierea tranzacțiilor.

12.3. Circuitele de plăți

Indiferent de natura tranzacției sau a persoanei fizice sau juridice care a ordonat transferul fondurilor, aceasta se poate realiza prin:

1. Transfer letric prin poștă (par avion).
2. Transfer telegrafic.
3. Transfer prin sistemul SWIFT.
4. Transfer prin sistemul TARGET.

1. Transferul letric

Din punct de vedere istoric, este primul utilizat de bănci și, în esență, constă în transmiterea fizică a înscrisului printr-un anumit mijloc de transport (de la caleașcă la avion) de la o bancă la alta.

2. Transferul telegrafic

A început a fi utilizat de bănci la scurt timp după descoperirea telegrafiei, o dată cu noile realizări tehnice în domeniu: transmiterea prin cablu, iar în prezent, prin telex și fax. Abreviat TT (*Telegrafic transfer*), constituie o modalitate mult mai rapidă de transmitere a informațiilor privind transferul fondurilor decât transferul letric și, bineînțeles, mai scumpă. În esență, conține aceleași detalii ca și transferul letric.

3. Transferul prin sistemul SWIFT

SWIFT constituie o tehnică computerizată de transmitere a mesajelor. Într-o abordare simplă, este similar transferului telegrafic sau prin telex, cu particularitățile determinate de sistemul computerizat integrat care îl definește și securitatea absolută a transmiterii informațiilor.

Expresia SWIFT, utilizată adesea în practică ca un termen în sine, reprezintă de fapt, abrevierea pentru *Society for Worldwide Interbank Financial telecommunications* (Societatea pentru

Telecomunicații Financiare Interbancare Mondiale), societate constituită în 1973, prin asocierea a 239 de bănci din diferite țări, cu sediul la Bruxelles și care a devenit operațională începând cu 1977.

Transmiterea mesajelor în sistem SWIFT se poate realiza:

- cu prioritate *normal*, sau *ordinar*, ceea ce înseamnă că mesajele sunt transmise în ordinea introducerii lor în sistem;

- cu prioritate *urgent*, un mesaj ce poartă o astfel de mențiune fiind întotdeauna transmis înaintea tuturor celor ce fac parte din grupa normale; dar și cele urgente, dacă sunt mai multe, sunt transmise în ordinea introducerii lor. Ca procedură de ansamblu, mesajele cu prioritate urgent pot fi asemănaute cu transferurile telegrafice:

- cu prioritate *sistem*; sunt mesaje cu un circuit limitat, generate și transmise numai pe calculatoarele societății SWIFT pentru transmiterea unor informații de importanță majoră și care sunt din nou recepționate de toate băncile ce au aderat la SWIFT.

4. Transferul prin sistemul TARGET

TARGET reprezintă acronimul pentru *Transeuropean Automated Real-time Gross Settlement Express Transfer*, numele sistemului de transfer interbancar de fonduri care va asigura integrarea pieței monetare și, implicit, punerea în aplicare a politicii monetare unice în Stadiul al Treilea al Uniunii Economice și Monetare. Având în vedere acest stadiu, sistemul a fost proiectat într-un asemenea mod încât să susțină procesarea plăților externe dominante în euro, ca și cm ar fi plăți interne. Obiectivul principal al acestui sistem este acela de a permite ca transferurile de fonduri bănești și, în special, ale celor legate de piața monetară să fie făcute în spațiul euro la costuri scăzute, cu un înalt grad de securitate și o viteză sporită a procesării.

12.4. Riscurile în sistemele de plăți

Primele tipuri de riscuri cărora trebuie să le facă față, în mod uzual, cei doi parteneri care au încheiat o tranzacție sunt *riscul de credit* și *riscul de lichiditate*.

Riscul de credit constă în pericolul ca, pe parcursul derulării unei tranzacții, una dintre părți să sufere o pierdere în legătură cu realizarea creanțelor pe care le are asupra celorlalți participanți.

Riscul de lichiditate constă în pericolul ca partenerul care datorează fondurile bănești într-o tranzacție să fie în imposibilitatea de a se achita de obligația de plată. Acest fapt, în primul rând, afectează negativ poziția de lichiditate a primitivului banilor, pe care acesta mizează că o va avea la un anumit moment.

Tipul de risc caracteristic sistemelor de plăți și decontări care poate degenera în risc sistemic, este cunoscut sub denumirea de **risc în decontare**.

Riscul în decontare se poate produce din multiple alte cauze decât lipsa temporară de lichiditate a unei bănci și poate induce o criză de lichiditate și pentru ceilalți participanți în sistem. Caracteristicile privind momentul apariției și manifestarea riscului în decontare sunt determinate, în mare măsură, de modul în care anumit sistem interbancar de transfer de fonduri decontează tranzacțiile, fie pe bază multilaterală netă, fie pe bază continuă brută, dar depind și de alți factori, cum ar fi, de exemplu, infrastructura tehnică.

CAPITOLUL V. BĂNCILE

Obiective operaționale

- să stabilească competențele băncii centrale;
- să definească funcțiile băncii centrale;
- să distingă structura băncii centrale;
- să examineze operațiunile băncii centrale
- să caracterizeze conceptul de bancă și sistem bancar;
- să distingă operațiunile pasive și active ale băncilor comerciale;
- să analizeze Structura organizatorică a Băncilor

Bibliografie

1. Legea cu privire la Banca Națională a Moldovei. Nr. 548-XIII, 21.07.95
2. Legea instituțiilor financiare. Nr. 560-XIII, 21.07.95
3. Basno C., Moneda și credit. Vol.I-III. București, 1991
4. Ionescu L., Băncile și operațiunile bancare. Editura Economică, 1996
5. Kirițescu C., Dobrescu E., Moneda. Mică enciclopedie, București, 1998
6. Manolescu G., Moneda și ipostazele ei. Editura Enciclopedică, București, 1997

Tema 13 Instituția bancară

13.1. Instituția “Bancă”

Banul public este reprezentat de banii cheltuiți prin intermediul bugetului de stat și aflați la dispoziția guvernului. Deciziile acestuia privind destinația banilor publici afectează întreaga societate, inclusiv persoanele private. Acestea din urmă dispun de așa-numiții bani privați, echivalentul contribuției factorilor de producție aflați în proprietate privată la realizarea întregului produs intern brut. Banii privați sunt *magia libertății economice*, cheltuirea lor fiind rezultatul deciziilor libere ale agenților economici privați. Creșterea nivelului general al prețurilor micșorează masa banilor privați *reali*, așa cum se întâmplă și cu banii publici. Dar poziția agenților economici față de inflație este inegală: în timp ce banii publici sunt supuși unor *rectificări bugetare*, cauzate de diferite motive, inclusiv de inflație, banii privați au un statut *pasiv*, suportă inflația fără împotrivire.

Istoria apariției băncilor

Originea băncilor nu este clarificată. După unele păreri, primii bancheri s-au ocupat cu schimbul de bani în vremea când circulau monede metalice de multiple proveniențe și valori, astfel încât schimbul avea o importanță economică și socială. Apariția băncilor ar coincide cu apariția monedelor metalice. Alte păreri susțin că apariția băncilor ar fi legată de preocuparea concentrării sub formă de depuneri a disponibilităților bănești, altor persoane în căutare de bani. O asemenea ocupație a existat probabil la egipteni și fenicieni și sigur la greci (“trapeziții”) și romani (“argentarii”). Alte opinii situează apariția băncilor în perioada în care depunătorii de bani, deci titularii de conturi ținute de o persoană fizică sau de o firmă, au avut posibilitatea să efectueze o plată prin simple dispoziții de virare a sumelor din conturile lor în cele ale beneficiarilor. Această ușurare considerabilă a plăților este opera băncilor zise “de viramente”, ca și cele din orașele-

republicii italiene din sec. XII-XIV. Banca din Veneția – se pare prima dintre ele – a fost înființată în 1171, iar în 1587 a fost recunoscută oficial ca bancă de viramente sub denumirea de *Banco di Rialto*. Au urmat: băncile din Genua (1407), Amsterdam (1609), Hamburg (1619), Rotterdam (1635)¹⁰.

În sensul modern al cuvântului, băncile au apărut odată cu crearea monedei fiduciare¹¹ cu emisiunea de bilete de bancă. Primele organizații bancare apar între secolele XII și XVII (Tabelul nr. 5).

Tabelul 5 Apariția primelor organizații bancare

ANUL	DENUMIREA ORGANIZAȚIEI BANCARE
1171	Banca de Veneția
1341	Banca de Barcelona
1407	Banca de San Giorgio
1593	Banca de Milano
1608	Banca de Amsterdam
1619	Banca de Hamburg
1650	Banca de Stockholm
1694	Banca de Angliei

Sursa: GHEORGHE MANOLESCU, *Monedă și credit*, Editura Fundației România de Măine, București, 2001, pp. 104 - 105

13.2. Definiție și clasificări

Banca este o instituție specializată care desfășoară o activitate complexă și de un caracter special constând în efectuarea de operațiuni de încasări și plăți în numerar, depozitarea și fructificarea disponibilităților bănești ale clienților, efectuarea de decontări și transferuri de sume prin intermediul conturilor bancare la/din ordinul clienților, mobilizarea și plasarea resurselor bănești disponibile, acordarea de credite, organizarea circulației bănești, efectuarea de operațiuni pe piața bancară etc.¹²

Clasificarea băncilor se poate face după mai multe criterii:

Tabelul 6 Clasificarea băncilor

1. După modul de constituire a resurselor, natura operațiunilor efectuate și destinația acestora	
BANCA CENTRALĂ	Autoritate a statului investită cu prerogative legale de reglementare a activității bancare dintr-o țară, emisiunea bănească, influențarea directă și indirectă a costului creditului din țara respectivă, acordarea de împrumuturi statului, asigurarea stabilității monedei naționale etc. În evoluția istorică s-a trecut treptat de la conceptul de bancă de emisiune la cel de bancă centrală determinat și de faptul că în contemporaneitate rolul băncii centrale este mult mai amplificat decât cel al unei bănci de emisiune.
BĂNCI DE EMISIUNE	Banca investită de autoritatea unui stat cu dreptul de a emite bancnote; este

¹⁰ COSTIN C. KIRIȚESCU, *Moneda. Mică enciclopedie*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p.58.

¹¹ Bani fiduciar (bani fictivi). Bani fără valoare proprie care circulă numai în virtutea încrederii acordate de deținătorii institutului sau autorității emitente. Vezi COSTIN C. KIRIȚESCU, *Moneda. Mică enciclopedie*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p.68

¹² VICTOR TROACĂ, *Lexicon bancar*, Editor Tribuna Economică, București, 2001, p. 46.

	banca centrală a fiecărui stat care are și alte atribuții, în afara emiterii de bancnote privind reglementarea și controlul activității bancare. Fiecare țară are câte o bancă de emisiune, cu excepția S.U.A. care are 12 asemenea bănci. În România banca centrală și banca de emisiune este Banca Națională a României.
BĂNCI COMERCIALE	Societăți bancare care efectuează operațiuni de depozitare a resurselor disponibile, acordă credite, efectuează operațiuni specifice bancare.
BĂNCI DE CREDIT IPOTECAR	Bănci specializate în acordarea de împrumuturi, îndeosebi pe termen lung, garantate cu bunuri imobiliare.
BĂNCI MUTUALISTE	Bănci care au ca scop principal efectuarea de operațiuni pentru populație.
BĂNCI UNIVERSALE	Bănci care efectuează toată gama serviciilor bancare și pentru toate categoriile de clienți.
BĂNCI SPECIALIZATE	Efectuează numai anumite operațiuni sau numai operațiuni specifice unui anumit sector de activitate economică.
2. După forma de proprietate	
BĂNCI PRIVATE	Capitalul lor aparține unei persoane sau unui grup de persoane. Sunt primele forme de bănci care au funcționat sub formă de zarafuri și cămătari. Principala formă pe care o îmbracă băncile private este una de <i>societate pe acțiuni</i> al cărei capital este împărțit într-un număr de părți cu o anumită valoare nominală, numite acțiuni. Influența asupra managementului băncii se manifestă în planul adunării acționarilor și depinde de numărul și valoarea acțiunilor posedate. Repartizarea profitului se face în funcție de numărul de acțiuni posedate de fiecare acționar.
BĂNCI DE STAT	Au ca trăsătură definitorie posedarea întregului capital de către statul pe teritoriul căruia se află. În cele mai multe cazuri, acestea îmbracă forma unor bănci specializate. Deși se bucură de o anumită autonomie, rentabilitatea acestora este mai redusă comparativ cu cea a băncilor private, statul fiind nevoit să intervină când nu se dovedesc suficient de viabile.
BĂNCILE MIXTE	Funcționează sub forma societăților pe acțiuni, în care statul este unul din acționari; caracteristicile acestui tip depind de ponderea acțiunilor deținute de stat.
3. După apartenența națională	
BĂNCI AUTOHTONE	Caracteristica lor constă în faptul că capitalul aparține persoanelor fizice sau juridice din statul unde acestea funcționează. Aceste bănci sunt componente ale sistemului bancar național, funcționând sub supravegherea Băncii Centrale a statului respectiv.
BĂNCI MULTINAȚIONALE	Din această categorie fac parte Organismele Monetare și Financiare Internaționale care au ca trăsături comune următoarele elemente: <ul style="list-style-type: none"> ▪ capitalul este constituit prin subscrierea Băncilor Centrale din țările membre; ▪ managementul este asigurat de guvernatorii țărilor membre; ▪ acordă asistență și credite țărilor membre; ▪ supraveghează funcționarea piețelor financiar-bancare internaționale.
BĂNCI MIXTE	Sunt constituite prin aportul de capital a doi sau mai mulți parteneri din țări diferite, se supun legislației din țara unde își au sediul. Veniturile băncii se împart între parteneri în funcție de ponderea contribuției fiecăruia la constituirea capitalului băncii. Structura activelor și pasivelor sunt opțiuni ale băncii mixte, respectiv rezultatul înțelegerii dintre parteneri. Activitatea băncii este supravegheată de Banca Centrală a țării pe teritoriul căreia își are sediul; funcționează sub forma societăților pe acțiuni.

Surse: VICTOR TROACĂ, *Lexicon bancar*, Editor Tribuna Economică, București, 2001, pp. 46-47; MARICICA STOICA, *Management bancar*, Editura Economică, București, 1999, pp. 27-28.

13.3. Banca națională

În RM din 1991 este format sistemul bancar din două nivele. Nivelul superior – B.N.M., iar cel inferior 19 bănci comerciale și 4 sucursale a băncilor străine (1 ianuarie 2002). În prezent 15 bănci comerciale. Banca Națională a Moldovei îndeplinește funcția de bancă centrală de emisie, asigură reglarea și supravegherea băncilor comerciale, de asemenea elaborează politica monetar-creditară și cea valutară a statului.

Funcțiile de bază ale B.N.M. sunt:

£determinarea politicii monetar-credite; £asigură reglarea masei monetare și, în special, a numerarului;

£determină politica valutară a statului, precum și efectuează controlul valutar asupra persoanelor juridice cărora li s-a dat dreptul de a efectua asemenea operațiuni;

£eliberarea licențelor băncilor comerciale și controlul asupra activității lor;

£stabilește rezervele minime ale băncilor comerciale;

£stabilește rata dobânzii;

£asigură dirijarea cu rezervele valutare ale statului; £asigură controlul valutar.

Nivelul inferior îl formează băncile comerciale, ce asigură decontările prin virament și cele de casă ale persoanelor juridice și fizice și acordă un spectru larg de servicii bancare de caracter universal. Marea majoritate au format Asociația Băncilor din Moldova.

În R.M., Banca Națională a Moldovei a fost formată în 1991, atunci a apărut și legea “Cu privire la Banca Națională de Stat a Republicii Moldova”, care, apoi, a fost înlocuită cu “Legea privind Banca Națională a Moldovei” din 1995. Pe măsura dezvoltării societății, a crescut și rolul băncilor centrale.

Republica Moldova

– organul suprem de conducere este

Consiliul de Administrație

Consiliul Administrativ al B.N.M. este compus din 5 membri:

Guvernatorul B.N.M. – președintele Consiliului,

prim viceguvernator B.N.M. – vicepreședintele Consiliului,

3 viceguvernatori ai B.N.M.

Toți membrii Consiliului sunt numiți de Parlament, la propunerea speaker-ului. Orice candidatură își poate exercita funcția numai de două ori. Ei trebuie să fie cetățeni ai R.M., să aibă reputație impecabilă și o experiență de muncă de numai puțin de 10 ani. Ei se aleg pe un termen de 7 ani. B.N.M. este o persoană juridică independentă și poartă răspundere față de Parlament. B.N.M. dispune de imunitate fiscală.

Banca Centrală îndeplinește următoarele funcții:

a) de emisiune;

b) banca băncilor;

c) bancherul statului;

d) centru valutar;

e) de creditare.

13.4. Băncile comerciale

Comerțul cu bani

Băncile comerciale, în accepțiune modernă, au apărut în legătură cu dezvoltarea comerțului și acumulările de capitaluri bănești, expresie a dezvoltării producției și expansiunii economiei. Participând la dezvoltarea operațiunilor comerciale prin intermediul titlurilor cambiale, în mod firesc, aceste bănci au primit apelativul de “bănci comerciale”.

În epoca contemporană, rolul și locul băncilor comerciale sunt strâns legate de calitatea lor de *intermediari*, în contextul relației economii-investiții, relație fundamentală în ceea ce privește asigurarea creșterii economice. Mobilizarea economiilor bănești ale agenților economici și populației într-un cadru organizat, la dispoziția băncilor, constituie o principală premisă a dezvoltării economice.

Operațiunile băncii comerciale

A) Operațiunile pasive

Acestea sunt destinate constituirii resurselor băncilor alcătuite din resurse proprii și resurse atrase.

Resursele proprii

Din punct de vedere al gradului de stabilitate, resursele proprii cuprind *resursele stabile* care pot fi plasate pe termen lung, constituite din capitalul social cash, fondul de rezervă, primele legate de capitalul social vărsat și *resurse temporare* care pot fi plasate pe termen foarte scurt, constituite din rezerva generală pentru riscul de credit, provizioanele pentru riscul de credit, dividendele de plată, impozitele constituite până când devin exigibile.¹³

Resursele atrase

Reprezintă partea cea mai activă a resurselor băncii deoarece pe seama lor banca poate face investiții în economie, resursele proprii deținând o pondere neînsemnată în investițiile băncii.

B) Operațiuni active (investiții)

- Tipurile de investiții bancare principale sunt următoarele:
- creditele de orice fel acordate persoanelor juridice și fizice
- creditarea agenților economici;
- creditarea persoanelor fizice;
- Plasamente pe piața interbancară;
- Plasamente în titluri financiare;
- Operațiuni comerciale și de comision.

13.5. Lichiditatea bancară

Nevoile de lichidități ale băncii constau din necesitatea de a putea efectua plăți imediate ca retragerile de depozite sau satisfacerea cererilor de credite.

¹³ MARICICA STOICA, *Management bancar*, Editura Economică, București, 1999, p. 45 și urm.

Plasamentele cu scadențe mai mari decât resursele băncii reprezintă un risc de lichiditate și ele se fac din anticiparea creșterii dobânzilor pe termen lung. Deponenții preferă scadențe reduse pentru a se proteja împotriva inflației.

De aceea, scadențele resurselor și plasamentele băncii trebuie în permanență coordonate, iar băncile trebuie să dispună permanent de active lichide pentru a face față, cum arătăm, retragerilor de depozite și cererii de credite.

Cel mai lichid activ este numerarul băncii a cărui mărime și durată de menținere afectează profitabilitatea băncii, dar lipsa lui poate pune în dificultate banca.

Plasamentele în active lichide – depozite pe piața interbancară și titluri de stat – sunt plasamente cu mare grad de lichiditate, putând fi folosite la nevoie aproape imediat pentru a face față necesităților de cash ale băncii

Tema 14. Riscurile și prudența bancară

14.1. Tipologia riscurilor bancare

În categoria riscurilor generale se include:

- riscurile comerciale (risc de client/produs, risc de piață, risc de imagine comercială);
- riscurile aferente bunurilor și persoanelor (risc de accidente, risc de delict);
- riscurile operaționale și tehnice (risc asupra tratamentului operațiunilor, risc asupra sistemului legat de telecomunicații);
- riscuri de gestiune internă (risc de reglementări, risc deontologic, risc strategic, risc de insuficiență funcțională, risc asupra gestiunii personalului, risc de dependență tehnologică, risc de comunicații);

Riscurile specifice băncilor cuprind:

- riscurile financiare (risc de rată a dobânzii, risc de lichiditate, risc asupra titlurilor cu venit variabil);
- riscuri de semnătură sau de contrapartidă (risc de clientelă, risc interbancar, risc de țară).

Principalele riscuri bancare sunt:

Risc de rată a dobânzii denumit și risc de transformare, corespunde unui risc de pierdere sau de absență a câștigului, fiind legat de evoluția ratei de dobândă. De exemplu, o bancă ce acordă un credit la o rată fixă a dobânzii de 30%, pe o perioadă de 5 ani, în decursul căreia rata dobânzii ajunge la 35%, se va confrunța cu acest tip de risc.

Risc de schimb corespunde pierderii antrenate de variația cursului devizelor în raport cu devizele de referință în care banca și-a exprimat creanțele sau datoriile. De exemplu, o bancă românească acordă un credit în dolari, la momentul t_0 când nivelul cursului este de 20000 lei/\$, iar la momentul rambursării cursul de schimb este de 28000 lei/\$. Acest tip de risc este generat de o evoluție nefavorabilă a cursului de schimb între monede și de o repartizare nefavorabilă a riscurilor pe devize, antrenează o pierdere financiară sau absența câștigului estimat.

Riscul de lichiditate corespunde riscului de încetare a plăților datorită imposibilității băncilor de se refinanța, sau pierderilor legate de dificultatea băncilor de a-și procura fondurile în condiții normale de pe piața monetară.

Principala cauză a acestui risc este structura dezechilibrată a bilanțului, respectiv credite acordate pe termen mediu, lung și finanțate prin depozite la vedere, precum și cotarea bursieră tot mai degradată. Principalul efect antrenat de acest risc îl constituie majorarea **costului împrumutului** pe care banca trebuie să îl suporte pentru a-și onora angajamentele sale la scadență.

Riscul asupra titlurilor cu venit variabil, denumit și risc asupra acțiunilor, risc de emisiune sau risc de tranzacționare, corespunde riscului de pierdere sau de absență a câștigului ca urmare a variației valorii titlurilor deținute de bancă. De exemplu, o bancă deține un portofoliu de acțiuni evaluate la un anumit curs iar valoarea acestuia se va diminua, întrucât rezultatele financiare ale întreprinderii emitente sunt slabe și nu se distribuie dividende.

Riscul de faliment, denumit și risc al clientelei, risc de credit sau risc contencios, corespunde riscului asumat de bancă în cazul falimentului unuia dintre clienții băncii. O bancă puternic angajată într-o întreprindere prin participanții la capitalul acesteia, precum și prin credite de exploatare, se va confrunta cu acest risc, în cazul falimentului sectorului respectiv.

Riscul de țară (risc suveran) corespunde sumei totale a creanțelor, indiferent care este termenul sau natura acestora, asupra debitorilor privați sau publici, rezidenți într-o țară cu risc sporit, sau reprezintă suma totală a creditelor acordate debitorilor rezidenți într-o țară considerată neriscontantă, dar a căror naționalitate este cea a unei țări considerate riscantă.

Riscul client/produs, constituie riscul de lansare al unui nou produs sau riscul concurențial și provine din inadaptarea unui produs sau serviciu la nevoile și așteptările clientelei, sau din starea concurenței la un moment dat. De exemplu, o bancă decide, în cadrul diversificării activităților sale, să practice alte tipuri de servicii, să ofere servicii de asigurări sau de voiaj, ceea ce va afecta alte activități.

Riscul sectorial corespunde riscului legat de strategia de poziționare a băncii pe piață și poate fi generat de o puternică concentrare a rentabilității asupra unui număr redus de piețe. Acest risc poate genera pierderi financiare și o rentabilitate tot mai scăzută.

Riscul accidental denumit și risc de insecuritate fizică corespunde riscului legat de un eveniment neintenționat care afectează securitatea fizică a persoanelor din bancă, sau a bunurilor băncii.

Riscul de deturnare a fondurilor, sau riscul de furt, corespunde unei operații ilegale efectuate de un angajat al băncii în profitul său.

Riscul din tratamentul operațiunilor, denumit risc operațional, administrativ sau risc de “back-office” corespunde riscului legat de tratamentul administrativ și contabil al operațiunilor. Faptele generatoare ale acestui risc sunt o supraveghere incorectă a operațiilor, o procedură de control inefficientă și erori neconstatate la timp, situații care necesită timp de corectare a anomaliilor, precum și o deteriorare a imaginii băncii.

Riscul reglementărilor este cunoscut și sub denumirea de risc juridic, risc fiscal sau penal și corespunde riscului legat de neaplicarea dispozițiilor legale sau a reglementărilor. Dacă o bancă

nu respectă normele prudențiale impuse de reglementările bancare, atunci va suporta consecințele, sub forma unor sancțiuni ale Comisiei bancare, amenzi sau retragerea autorizației de funcționare.

Riscul deontologic – reprezintă riscul de procedură sau riscul de control intern, care corespunde riscului legat de nerespectarea de către bancă a principiilor deontologice specifice sectorului bancar. Profesia bancară posedă o foarte puternică deontologie care este comparabilă cu cea a medicilor, avocaților sau preoților.

Riscul strategic, cunoscut și sub denumirea de risc politic sau risc de management, corespunde riscului generat de absența unei strategii sau experiența uneia ineficiente, în unul sau mai multe sectoare ale băncii.

Riscul de insuficiență funcțională corespunde insuficienței organizării a uneia sau mai multor funcțiuni de gestiune importante ale băncii: contabilitate, audit, control intern, control de gestiune, organizare, resurse umane, marketing.

Riscul de dependență tehnologică apare atunci când utilizarea unei tehnologii leagă banca de furnizorul acesteia.

14.2. Control și norme prudențiale bancare

Controlul prudențial are ca **obiectiv** împiedicarea manifestării riscurilor interne cât și externe, la nivelul unei instituții bancare, precum și evitarea propagării acestora.

Controlul intern corespunde **autocontrolului**, prin care se poate ameliora nivelul rezultatelor financiare și raportul dintre costuri și randament. Un control intern eficient constituie un instrument de gestiune indispensabil bunei funcționări a instituțiilor de credit și completează în mod necesar măsurile prudențiale.

Norme prudențiale europene și internaționale

Analiza diferitelor norme prudențiale evidențiază existența unor caracteristici comune, și anume:

- a) nivelurile impuse prin reglementările prudențiale nu constituie rezultatul unor studii teoretice aprofundate sau al unor demonstrații obiective. Nimeni nu poate afirma că raportul de solvabilitate de 8% este cel mai bun nivel. De asemenea, nu s-a demonstrat, încă, existența unei corelații inverse între raportul fondurilor proprii ponderate și falimentul bancar. Nu există justificări nici cu privire la modul de calcul al riscului de piață sau al restricțiilor de lichiditate.
- b) o altă caracteristică este aceea că reglementările prudențiale vizează, în mod esențial, instituțiile de credit, spre deosebire de constrângerile prudențiale din domeniul industrial care vizează produsele: mărime, greutate, componență. În domeniul bancar, reglementările se referă la practicile bancare și la structura instituției respective, ceea ce conduce la efecte asupra bilanțului bancar;
- c) pentru majoritatea reglementărilor, instrumentul central de măsură îl constituie noțiunea de **fonduri proprii**, ceea ce face posibilă armonizarea la nivel european și internațional a regulilor adoptate.

Informația de **risc bancar**, potrivit reglementării, cuprinde datele de identificare a unui debitor și operațiunile în lei și în valută prin care băncile se expun la risc față de acel debitor, respectiv:

- acordarea de credite;
- asumarea de angajamente de către bancă, în numele debitorului, față de o persoană fizică sau juridică nebancaară;
- asumarea de angajamente de către bancă în numele debitorului, față de altă bancă.

Prin această reglementare sunt definite câteva noțiuni care sunt relevante pentru importanța funcționării Centralei Riscurilor Bancare.

Astfel:

- **risc individual** reprezintă suma valorilor operațiunilor raportate la CRB de către o persoană declarantă pentru un debitor; acest risc reprezintă expunerea unei bănci față de un debitor și se determină de persoana declarantă;
- **persoana recenzată** reprezintă debitorul, respectiv persoana fizică sau juridică înscrisă în baza de date a CRB;
- **risc global** este suma riscurilor individuale raportate de toate persoanele declarante pentru aceeași persoană recenzată;
- **persoanele declarante** sunt centralele băncilor, persoane juridice române și sucursalele din România ale băncilor străine;
- **persoana acreditată** este angajatul autorizat de conducerea persoanei declarante să transmită și să recepționeze la Centrala Riscurilor Bancare informațiile de risc bancar.

14.3. Reglementările prudențiale și strategiile bancare

Impactul reglementărilor prudențiale poate fi analizat în termeni **strategici, comerciali** sau **financiari**.

- 1) **Din punct de vedere strategic**, efectul cel mai evident al reglementărilor prudențiale a fost crearea unei puternice constrângeri asupra dimensiunii bilanțului, conducând către orientarea băncilor spre obiective precum rentabilitatea și controlul riscurilor.

Constrângerile asupra bilanțului au fost generate de raportul de solvabilitate și norma Cooke, prin care a fost fixată o limită a efectului de levier al fondurilor proprii. Astfel, în cazul unei bănci care acordă un împrumut de 100 milioane u.m. unei colectivități locale naționale, prin respectarea normei Cooke și aplicarea coeficientului de ponderare de 20%, rezultă că finanțarea trebuie să fie asigurată prin minim 1,6 milioane fonduri proprii, restul reprezentând finanțare prin emisiune de obligațiuni, depozite la vedere sau recurgere la finanțare pe piața monetară.

Fonduri proprii

$$\frac{\text{Fonduri proprii}}{100\text{mil. X } 20\%} = 8\% \Rightarrow \text{Fonduri proprii} = 20 \text{ mil. X } 0,08 = 1,6 \text{ mil.}$$

Astfel, normele de solvabilitate au atribuit fondurilor proprii calitatea de **indicator de gestiune**, ceea ce pe plan strategic conduce la limitarea capacității de evoluție a activității. Pentru a răspunde exigențelor prudențiale instituțiile de credit pot, fie să majoreze fondurile proprii, fie să reducă volumul activității, orientându-se către activități care solicită mai

puține fonduri proprii, fie să cedeze anumite active (prin titularizare, cesiuni de create, cesiuni de filiale).

- 2) Incidența asupra **politicii comerciale** se regăsește în selectarea clienților și a unor activități puțin consumatoare de fonduri proprii.
 - Din punct de vedere al selectării clienților, trebuie remarcat că băncile au interesul de a selecta creditele distribuite în funcție de ponderea care se atribuie acestora, potrivit regulamentelor privind coeficientul de solvabilitate.
Astfel cu **8 u.m.** fonduri proprii pot fi acordate credite de 100 u.m. ponderate cu 100% de 200 u.m. ponderate cu 50% și 500 u.m. în cazul creditelor ponderate cu 20%.
- 3) Din punct de vedere al **strategiei financiare**, trebuie precizat că o perioadă îndelungată de timp, băncile au jucat un rol esențial în structurarea finanțărilor pe termen scurt și lung, după care exigențele sporite ale acționarilor pentru obținerea unei remunerați satisfăcătoare a aporturilor lor și îndrumarea reglementărilor prudențiale au modificat strategiile bancare. Punerea în aplicare a raportului Cooke a avut ca reacție imediată căutarea, de către bănci, a unor metode pentru majorarea rapidă și semnificativă a fondurilor proprii. Băncile au realizat majorări de capital sau au procedat la emisiunea de titluri subordonate.

14.4. Performanțele bancare și indicatori de exprimare

Activitatea unei bănci poate fi analizată în mod similar cu cea a unei întreprinderi, care exercită activități și funcții specifice, fiind reflectate în bilanț și extrabilanțier.

Sintetizând aspectele prezentate cu privire la activitatea diverselor tipuri de bănci, rezultă că acestea desfășoară trei tipuri de activități care pot fi clasificate astfel:

- a) **intermediere financiară**, care constă în colectarea fondurilor (la vedere sau la termen) și acordarea de credite sau achiziții de titluri;
- b) **activități de piață** concretizate în operațiuni asupra titlurilor primare și derivate;
- c) **prestarea de servicii pentru clienți sub următoarele forme:**
 - gestionarea și punerea la dispoziția clienților a mijloacelor de plată;
 - gestionarea individuală sau colectivă a activelor clienților;
 - acordarea de consultanță în domenii referitoare la fuziuni, achiziții și emisiuni de titluri.

Instrumentul care reflectă aceste activități este **bilanțul**, în ale cărui posturi elementele sunt clasificate în funcție de lichiditatea activelor și exigibilitatea pasivelor.

În mod schematic, principalele posturi ale bilanțului pot fi enumerate astfel:

Active (Mobilizări)

- active lichide (numerar, depozite la Banca Centrală)
- împrumuturi acordate altor bănci
- credite acordate clienților
- portofolii de titluri (participanții, fuziuni achiziții)
- active imobiliare

CAPITOLUL VI ECHILIBRUL MONETAR ȘI INFLAȚIA

Obiective de referință

- să evidențieze problematica echilibrului monetar;
- să determine condițiile și factorii formării inflației și șomajului;
- să descrie efectele economice și sociale ale inflației
- să descrie politici de combatere a inflației.
- să trateze piața monetară și rolul său în creația monetară;
- să analizeze politica monetar-creditară, ca componentă a politicii economice;

Bibliografie

8. Dedu V., Management bancar. Editura Mondan, București, 1997
9. Frisch Helmut, Teorii ale inflației. Literatura Economică Sedona, Timișoara, 1997
10. Антонов Н.Г., Пессель М.А., Денежное обращение, кредит и банки. М., 1995
11. Булгака К.А., Валеико В.П., Петрушина П.А., Банки и рынок (книга 1). Кишинёв, 1994

Tema 15. Echilibrul monetar și inflația

15.1. Caracteristicile cererii și ofertei de monedă

Din punct de vedere teoretic, există următoarele contribuții la înțelegerea motivelor care determină cererea de monedă:

a) **Analiza clasică a cererii de monedă** se bazează pe teoria cantitativă a cererii de monedă. Aceasta are ca punct de plecare ecuația schimburilor lui **Fisher**, care a permis, ulterior construcția ecuației Școlii de la Cambridge.

Ecuația schimburilor a lui Fisher arată că volumul de monedă M , multiplicat cu viteza de circulație a monedei V , este egal cu valoarea tranzacțiilor pT , în care p este un indice de preț, iar T este volumul tranzacțiilor, în termeni reali, măsurate în prețuri ale perioadei de bază.

$$MV = pT$$

Această ecuație nu poate exprima teoria cantitativă a monedei, decât dacă există o legătură cauză-efect între fenomene, respectiv dacă moneda în circulație (cauza) are o acțiune directă, exclusivă și nereversibilă asupra nivelului mediu al prețurilor.

b) **Analiza Keynesiană a cererii de monedă**

Analiza cererii de monedă propusă de către **Keynes** pune accentul pe rolul monedei ca **rezervă a valorii** și distinge o cerere de monedă "**speculativă**" și o cerere de monedă în vederea realizării **tranzacțiilor**.

Cererea de monedă (M_1) cu scopul de încasări pentru tranzacții variază odată cu nivelul PIB. Atunci când acesta crește este necesară mai mult monedă pentru satisfacerea necesităților agenților economici, în vederea realizării de tranzacții: dacă venitul național scade, atunci și necesarul de monedă se diminuează. Cererea de monedă (M_1) este afectată într-o măsură neglijabilă, de influența costului monedei sau de rată a dobânzii, fiind o funcție (L_1) de o singură variabilă:

$$M_1 = L_1(R), \quad \text{în care } R \text{ este venitul național sau PIB}$$

Dacă analiza se realizează pe o perioadă scurtă de timp, atunci R poate fi considerat stabil, și deci și M este stabil.

c) **Analiza contemporană a cererii de monedă** se efectuează în două direcții principale și anume:

1) gestiunea portofoliilor

2) teoria lui Milton Friedman

1) Analiza care se bazează pe **gestiunea portofoliilor** este legată, în mod direct, de analiza lui Keynes și într-o asemenea abordare moneda reprezintă un activ precum toate celelalte tipuri de active, lipsită de calități specifice, riscând, astfel, de a fi discreditată în calitate de instrument al politicii monetare.

2) Funcția de cerere a monedei este tratată de către **Milton Friedman** ca o problemă de alegere a activelor. Punctul de pornire al analizei sale îl constituie definiția pe care o dă patrimoniului sau bogăției. Patrimoniul agenților economici compus din active financiare reale precum și din active umane dă naștere unui flux de venituri din muncă. Pentru Friedman, variabila care furnizează cel mai bine un indice al bogăției umane și nonumane, este venitul permanent (prevăzut de agenții economici pentru un anumit nivel al prețurilor).

Astfel, cererea de monedă se poate exprima în termeni permanenți și este determinată de venitul permanent R' și nivelul prețurilor permanente p'' .

$M' = a(R'/ p'')^b$, relație în care a și b sunt constante iar M_1 este cererea de monedă permanentă pentru un locuitor.

Oferta de monedă

Oferta de monedă reprezintă cantitatea mijloacelor de plată puse la dispoziție, la nivelul unei economii, fiind asigurată de sistemul bancar care creează moneda și o pune în circulație.

Sursele ofertei de monedă sunt reprezentate de contrapartidele masei monetare: creanțele asupra străinătății, creanțele asupra Trezoreriei, creanțele asupra băncilor comerciale.

Eficacitatea politicii monetare depinde de caracterul **exogen** sau **endogen** al ofertei de monedă în raport cu sistemul economic. Dacă oferta de monedă este **exogenă**, atunci ea este fixată în afara sistemului economic de către autoritatea monetară. În acest caz este autonomă în raport cu cererea de monedă. Agenții economici nebancari (populația, întreprinderi, administrație, agenți exteriori) nu exercită nici o influență asupra ofertei de monedă.

În cazul în care oferta de monedă este **endogenă** rezultă că agenții nebancari exercită, prin comportamentul lor, o influență asupra acesteia, deci oferta de monedă nu este autonomă în raport cu cererea de monedă.

15.2. Schema realizării echilibrului monetar

Pentru explicarea realizării echilibrului monetar, se utilizează două tipuri de analiză: cea Keynesiană și interpretarea lui Milton Friedman.

În teoria Keynesiană, schema realizării echilibrului macroeconomic se efectuează în termeni reali. Echilibrul se stabilește prin egalitatea dintre economii și investiții. Economii sunt definite ca o funcție crescătoare a veniturilor, iar investițiile ca o funcție descrescătoare a ratei dobânzii. Orice

dezechilibru între economii și investiții determină ajustări în termeni reali iar în cadrul acestora variabilele monetare nu îndeplinesc decât un rol limitat.

Curba economii – investiții (IE) (echilibru real)

Pe piața bunurilor, echilibrul necesită manifestarea următoarei egalități:

$$\left. \begin{array}{l} I = E \\ \text{sau } I = I_{(rd)} \\ E = E(R) \\ I_{(rd)} = E(R) \end{array} \right\} \begin{array}{l} R = \text{venit sau produs global} \\ I = \text{investiții totale} \\ E = \text{economii totale} \\ rd = \text{rata dobânzii} \end{array}$$

Interpretarea lui Milton Friedman asupra schemei de realizare a echilibrului

În această abordare, variațiile masei monetare reglează ritmurile activității economice. Modelul are ca rol să probeze importanța cantității de monedă în activitatea economică. Structurile financiare și monetare și comportamentul agenților financiari nu sunt integrate în cadrul modelului. Unica variabilă este **M**, masa monetară, oferită agenților economici și care stă la baza fluctuațiilor veniturilor și prețurilor. O legătură de cauzalitate este stabilită între **M** și alte variabile fundamentale, fiind implicată, astfel, ipoteza caracterului exogen al ofertei de monedă.

Analiza lui Friedman are ca punct de pornire două principii:

- valoarea produsului național și prețul, ca principală componentă, sunt determinate de cantitatea de monedă;
- cantitatea de monedă este determinată, la rândul său, de cantitatea de monedă centrală, pusă la dispoziția băncilor.

Rezultă astfel, că masa monetară determină fluctuațiile venitului național. Dacă se admite că impulsurile monetare exercită o influență totală asupra activității economice, atunci cererea de monedă trebuie să fie considerată stabilă și oferta de monedă trebuie definită ca fiind exogenă (se află în mâinile autorității monetare).

15.3. Inflația – formă a dezechilibrului monetar

Formele inflației

Inflația prin cerere este generată de dezechilibrele care se manifestă pe piața bunurilor și serviciilor, între cererea de bunuri și oferta globală inelastică. Efectul unui asemenea dezechilibru este creșterea prețurilor bunurilor și serviciilor respective, iar la baza fenomenului se află majorarea ofertei de monedă.

Inflația prin costuri este generată de revendicările grupurilor sindicale pentru creșterea salariilor și în acele domenii de activitate unde nu se obțin creșteri de productivitate. Consecința majorărilor de salarii este majorarea costurilor bunurilor și serviciilor care sunt produse, și ulterior, creșterea prețurilor. La baza creșterii prețurilor se află, astfel, diferența dintre creșterea productivității și creșterea salariilor.

Inflația importată este un rezultat al participării economiilor la fluxurile internaționale de capital, bunuri și servicii și se manifestă, ca urmare a importului de materii prime și produse pe care le realizează o anumită țară. Variația cursurilor de schimb în sensul unei evoluții nefavorabile a acestora, pentru importatori, constituie o modalitate de generare a procesului inflaționist, datorită majorării costurilor de producție sub presiunea prețurilor de import.

Inflația structurală este determinată de strategia adoptată de unele țări, de dezvoltare accelerată și de creșterea economică rapidă, ceea ce implică mobilizarea intensivă a factorilor de producție. În economie se creează dezechilibre, concretizate în declinul unor sectoare de activitate, apariția unor noi ramuri și crearea de noi capacități de producție.

15.4. Dezinflația, deflația și politicile antiinflaționiste

Lupta contra inflației a devenit obiectivul unic al politicii monetare, iar **mijloacele tradiționale antiinflaționiste** constau în:

- **înghețarea prețurilor;**
- **politica bugetară și fiscală;**
- **limitarea creditului;**
- **politica veniturilor.**

Blocajul prețurilor este o modalitate directă de luptă contra inflației și constă în măsuri de interzicere a majorării prețurilor pentru diverse bunuri și servicii, de-a lungul unei perioade determinate. Această măsură constă într-o acțiune directă și rapidă comparativ cu alte măsuri, dar eficacitatea pe termen lung este scăzută.

Politica bugetară și fiscală

Sunt disponibile două instrumente, astfel:

- fie statul reduce cheltuielile publice,
- fie se majorează fiscalitatea, sau veniturile se diminuează și astfel, se diminuează cheltuielile sectorului privat.

Limitarea creditului constă într-o acțiune restrictivă asupra distribuirii anumitor credite.

Acest instrument prezintă anumite limite, și anume:

- dificultatea de a fixa norme de creștere a volumului creditelor;
- alterarea concurenței între bănci și penalizarea celor mai dinamice;
- multiplicarea procedurilor de încălcare a reglementărilor.

Politica veniturilor se aplică în măsura în care o majorare excesivă a veniturilor constituie un factor determinant al creșterii cererii și, în același timp, al creșterii costurilor salariale. Logica acestui instrument este următoarea: reducerea veniturilor poate reduce tensiunile inflaționiste.

În octombrie 1979, băncile centrale din țările industrializate au declanșat lupta împotriva inflației, renunțând la ideea că șomajul poate fi combătut prin rate ale inflației sporite, perioada 1981 – 1995, fiind caracterizată prin **dezinflație**.

Ca urmare a politicii monetare restrictive, inflația a scăzut puternic în majoritatea țărilor industrializate, în decursul anilor '80. Costurile acestei dezinflații au fost importante: inflația s-a situat sub 3%. Singurele țări care s-au abătut de la regulă au fost: Australia (5,1%), Italia (5,8%), Spania (4,4%), și Marea Britanie (3,9%).

Deflația: conținut și riscuri

Definirea termenului “deflație” se poate realiza în următorul mod: frânare sau resorbție totală a inflației, prin măsuri care vizează diminuarea masei monetare și reducerea cererii în raport cu oferta.

Pot fi distinse următoarele trei forme de deflație:

- deflație monetară;

- deflație financiară;
- deflație reală.

Deflația monetară se caracterizează prin diminuarea mijloacelor de plată în circulație, deci prin reducerea cantității de monedă aflată la dispoziția agenților economici.

Deflația financiară corespunde contractării creditului disponibil acordat prin sistemul bancar. Principala manifestare a acestor două forme de deflație este scăderea prețurilor bunurilor și serviciilor precum și a prețului activelor reale.

Deflația reală este sinonimă cu reducerea activității economice, acesta fiind un alt termen utilizat pentru a desemna recesiunea care însoțește, în general, deflația monetară sau financiară.

Tema 16. Teorii inflaționiste

16.1. Teoriile pre-adamiste

Andre Nivolleat arată că noțiunea de inflație era utilizată în antichitate de **Marcus Tullius Cicero** (106-43 î. Hr.) și **Plinius cel Tânăr**.

Înainte de începutul secolului al XIX-lea moneda și prețurile erau strâns asociate, generându-se o intimitate strânsă între problema prețurilor și cea a măsurării lor.

6.2. David Ricardo

În tratatul său asupra *Prețurilor ridicate la lingouri: o problemă a deprecierei monedei de hârtie* scrisă în 1810, Ricardo enunță teza de la “Currency School” prin care se arată că excesul de monedă de hârtie este cauza simultană a scăderii valorii biletelor de bancă în raport cu lingourile de aur și a inflației engleze. Ricardo era, deci, un “cantitativist”.

6.3. Karl Marx – Funcțiile inflației

Potrivit lui Marx, funcțiile inflației în mecanismul economiei capitaliste sunt următoarele:

1. eliminarea (devalorificarea) unei părți a capitalului supraacumulat pentru a asigura valorificarea la o rată a profitului considerată normală, a capitalului rămas, deblocând astfel mecanismul de funcționare a economiei capitaliste;
2. redimensionarea raportului între timpul de muncă necesar și timpul de supramuncă, în așa fel încât să asigure și o cantitate sporită de plusvaloare, pentru remunerarea la o rată a profitului corespunzătoare unei mase a capitalului social, relativ mai reduse.

6.4. Knut Wicksell – procesul cumulativ

Wicksell abandonează la sfârșitul secolului al XIX-lea teoria cantitativistă și propune o teorie a prețurilor într-o economie de credit.

El ia ca ipoteză de lucru deplină ocupare prin intermediul unei perfecte flexibilități a prețurilor și o monedă în întregime monedă de credit.

Wicksell ia în considerare trei rate ale dobânzii:

- rata bancară, fixată de sistemul bancar și care este rata debitoare (rata de bază);
- rata naturală (sau normală) care este eficiența marginală a capitalului. Este o rată “reală”.
- rata pieței care realizează echilibrul de piață al “fondurilor împrumutabile”.

6.5. John Maynard Keynes – gap-ul inflaționist

Keynes a fost mult influențat de Wicksell în lucrarea sa *Tratat asupra monedei* în care el insistă când asupra excesului de cerere, când asupra spiralei prețuri-salarii.

Pe lângă aceasta, crearea de venituri suplimentare, îngăduită de aceste creșteri ale prețurilor, va genera o dinamică inflaționistă, bineînțeles, îndeosebi în cazul în care statul decide să-și continue politica de înarmare.

Bibliografie

1. Legea cu privire la Banca Națională a Moldovei. Nr. 548-XIII, 21.07.95
2. Legea instituțiilor financiare. Nr. 560-XIII, 21.07.95
3. Basno C., Moneda și credit. Vol.I-III. București, 1991
4. Basno C., Circuția bănească și creditul. Partea I. ASE, București, 1979
5. Basno C., Dardac N., Floricel C. Moneda. Credit. Bănci. București, 1997
6. Bran P., Relații financiare și monetare internaționale. București, 1995
7. Bran P., Mecanismul monetar, Editura Știința. Chișinău, 1991
8. Dardac N., Vasilescu E., Moneda și credit. Vol.I. București, 1992
9. Bocanu I., Regimul juridic al dobânzilor. Editura Economică, București, 1996
10. Cerna S., Bani și creditul în economiile contemporane. Editura enciclopedică, București, 1994
11. Cerna S., Sistemul și politica monetară. Editura Enciclopedică, București, 1993
12. Dedu V., Management bancar. Editura Mondan, București, 1997
13. Dobrotă N., Economie politică, Editura Economică, București 1997
14. Drosu D., Drept bancar și valutar, București, 1994
15. Maria Bodnar, Finanțe-monedă. București, 1995
16. Radu V., Moneda și politica fiscală. București, 1994
17. Frisch Helmut, Teorii ale inflației. Literatura Economică Sedona, Timișoara, 1997
18. Ionescu L., Băncile și operațiunile bancare. Editura Economică, 1996
19. Kirițescu C., Dobrescu E., Moneda. Mică enciclopedie, București, 1998
20. Manolescu G., Moneda și ipostazele ei. Editura Enciclopedică, București, 1997
21. Vasilescu E., Monedă și credit. Vol. I, ASE București, 1991
22. Антонов Н.Г., Пессель М.А., Денежное обращение, кредит и банки. М., 1995
23. Булгака К.А., Валеико В.П., Петрушина П.А., Банки и рынок (книга 1). Кишинёв, 1994
24. V. Turliuc. Monedă și credit. Iași 1998.